

Lokalny Program rewitalizacji dla Gminy Fredropol na lata 2017 – 2023

Spis treści

---

1. Wstęp	4
2. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.....	5
2.1. Szczebel europejski	5
2.2. Szczebel krajowy.....	5
2.3. Szczebel regionalny	9
2.4. Szczebel lokalny	12
3. Opis obszaru objętego opracowaniem.....	14
3.1. Obszary chronione.....	16
4. Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych	20
4.1. Metodologia	20
4.2. Strefa społeczna – analiza wskaźnikowa	23
4.1.1. Struktura demograficzna	23
4.1.2. Pomoc społeczna i mieszkania socjalne	27
4.1.3. Bezpieczeństwo	31
4.1.4. Bezrobocie	33
4.1.5. Dostęp do kultury, sportu, edukacji i opieki lekarskiej	36
4.1.6. Aktywność społeczna mieszkańców	38
4.1.7. Frekwencja wyborcza	39
4.2. Strefa gospodarcza – analiza wskaźnikowa.....	40
4.3. Strefa przestrzenno – funkcjonalna – analiza wskaźnikowa	44
4.3.1. Dostępność komunikacyjna.....	44
4.3.2. Zabytki	45
4.4. Strefa techniczna – analiza wskaźnikowa.....	49
4.5. Strefa środowiskowa	51
5. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego - podsumowanie analizy wskaźnikowej.....	52
5.1. Strefa społeczna	52
5.2. Strefa gospodarcza	56
5.3. Strefa techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa	57
5.4. Zasięg obszarów zdegradowanych	59
5.5. Uzasadnienie wyboru obszarów zdegradowanych	60
5.6. Obszary zdegradowane w badaniu społecznym	62
6. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji.....	62
7. Analiza SWOT	64

8.	Wizja obszaru i cele rewitalizacji	65
9.	Lista projektów rewitalizacyjnych	67
9.1.	Projekty główne.....	67
9.2.	Projekty uzupełniające	74
10.	Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi.....	78
11.	Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych	79
11.1.	Plan finansowy LPR.....	81
12.	Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.....	89
13.	System realizacji programu rewitalizacji, monitoring i ewaluacja	90
13.1.	Wdrażanie.....	90
13.2.	Monitoring i ewaluacja.....	91
	Spis wykresów	94
	Spis tabel	94
	Spis rysunków	94

---

1. Wstęp

Celem programu rewitalizacji jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałania zjawiskom wykluczenia społecznego na zagrożonych patologiami obszarach. Realizacja programu rewitalizacji ma umożliwić tworzenie warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju przedsiębiorczości, działalności kulturalnej i edukacyjnej. W działaniach tych brane pod uwagę są zagadnienia ochrony stanu środowiska naturalnego i zrównoważony rozwój gospodarczo-społeczny.

Rewitalizacja – to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób skoordynowany.

Program rewitalizacji powinien w sposób kompleksowy (łącząc sferę społeczną, gospodarczą, infrastrukturalną i środowiskową) i skoordynowany wyprowadzać obszary zdegradowane z zapaści oraz podnieść, jakość życia osób mieszkających i funkcjonujących na nich.

Stan kryzysowy – jest spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w innych sferach.

Obszar zdegradowany – obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale także wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji - obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

---

2. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

---

Lokalny Plan Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na zdegradowanych obszarach gminy, uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju jednostki), a także dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

2.1. Szczebel europejski

Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Ponadto, wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych:

CEL 1 Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata.

CEL 4 Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% liczby osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.

CEL 5 Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mające na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

2.2 Szczebel krajowy

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Obszar Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:

Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna:

Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki;

Kapitał Ludzki:

Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”;

Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny:

Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych;

Obszar Efektywności i sprawności państwa: Kapitał społeczny:

Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony

Kierunki interwencji:

Aktywna polityka prorodzinna

Działania do 2020 r.:

- Dalszy rozwój zróżnicowanych form opieki nad dziećmi (wzrost dostępności i jakości usług opiekuńczych i wczesno-edukacyjnych).
- Ujednoczenie i wzmocnienie systemu wsparcia rodziny, w tym m.in. wsparcie finansowe rodziców z dziećmi w ramach programu Rodzina 500+.
- Przygotowanie i wprowadzenie rozwiązań prawno-organizacyjnych oraz finansowych na rzecz wsparcia psychologicznego, zdrowotnego, społecznego, funkcjonalnego i ekonomicznego rodzin z osobami niepełnosprawnymi.

Działania do 2030 r.:

- Wprowadzenie zmian w organizacji opieki zdrowotnej, prowadzenie szerokiej edukacji zdrowotnej, adaptacja nowych standardów postępowania w opiece specjalistycznej, poprawa zdrowia prokreacyjnego (w tym m.in. poprawy stanu zdrowia w zakresie zidentyfikowanych chorób utrudniających posiadanie potomstwa).
- Przegląd i lepsze dopasowanie systemu wsparcia finansowego (w tym systemu podatkowego) do potrzeb rodzin z dziećmi.
- Wdrażanie i aktualizacja rozwiązań prawno-organizacyjnych oraz finansowych na rzecz wsparcia psychologicznego, zdrowotnego, społecznego, funkcjonalnego i ekonomicznego rodzin z osobami niepełnosprawnymi.

Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych

Działania do 2020 r.:

- Wsparcie rozwoju (w tym standaryzacja i certyfikacja jakości) usług asystenckich i opiekuńczych, w szczególności w warunkach domowych i pół-stacjonarnych. Włączanie obywateli i podmiotów ekonomii społecznej (w tym organizacji pozarządowych) w realizację usług społecznych na rzecz osób niesamodzielnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Wsparcie rozwoju społecznej funkcji gospodarstw rolnych, łączącej rolnictwo wielofunkcyjne i usługi o charakterze społecznym (lub zdrowotnym) na poziomie lokalnym, umożliwiające dywersyfikację dochodów rolników połączoną z szerszą ofertą usług socjalnych dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- Promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów (wolontariat seniorów, pomoc sąsiedzka).
- Zwiększenie dostępu do taniego mieszkalnictwa (mieszkania na wynajem), poprawa funkcjonowania prywatnego rynku najmu (m.in. poprzez reformę prawa lokatorskiego łączącą ochronę interesów osób prywatnych i firm oferujących mieszkania na wynajem), rozwój mieszkalnictwa wspomaganego na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Działania do 2030 r.:

- Optymalizacja mobilności przestrzennej w dojazdach do pracy oraz racjonalizacja przestrzennej lokalizacji obiektów świadczących usługi społeczne (w tym edukacyjne i zdrowotne).
- Poprawa dostępu do produktów i usług umożliwiających mobilność społeczną i zawodową, oraz zwiększających autonomię funkcjonowania społecznego (np. teleopieki, sprzętu rehabilitacyjnego, sprzętu kompensacyjnego, innowacyjnych technologii wspomagających dla osób starszych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych, bezpiecznych środków/usług transportowych, nowoczesnego sprzętu komputerowego).
- Wzmocnienie socjalnej i zdrowotnej funkcji placówek edukacyjnych i oświatowych.
- Podejmowanie działań służących poprawie świadomości demograficznej społeczeństwa.

Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej

Działania do 2020 r.:

- Uspójnienie systemu programowania i realizacji polityki integracji społecznej (różnych szczebli), w tym m.in. zmiana modelu funkcjonowania ośrodków pomocy społecznej, szersze wykorzystanie aktywizacji zawodowej w podmiotach reintegracyjnych (WTZ, CIS, KIS), większy udział podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań i usług, w celu skuteczniejszej aktywizacji zawodowej uczestników zajęć rehabilitacyjnych i reintegracyjnych oraz lepsze adresowanie pomocy i egzekwowania warunków jej udzielania.
- Tworzenie i wdrażanie sieci usług i programów aktywizacyjnych, rehabilitacyjnych, resocjalizacyjnych (w szczególności dla osób z niepełnosprawnością) – od aktywizacji społecznej do włączenia społecznego i zawodowego.
- Rozpoczęcie prac legislacyjnych związanych z przygotowaniem projektu ustawy kompleksowo regulującej sferę ekonomii społecznej, w tym zasady udziału podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań publicznych.
- Rozwijanie sektora ekonomii społecznej jako miejsca aktywizacji i pracy dla osób o ograniczonej zatrudnialności na otwartym rynku (np. wsparcie tworzenia PES i usługi dla PES, instrumenty zwrotne, partnerstwo publiczno-społeczne).
- Poprawa dostępu do leków dla osób w podeszłym wieku poprzez niwelowanie ekonomicznej bariery związanej z kosztem zakupu leków.
- Poszukiwanie innowacyjnych metod aktywizacji osób pozostających poza rynkiem pracy (np. innowacje i obligacje społeczne, adresowanie wielu problemów społecznych w ramach jednego przedsięwzięcia).
- Poprawa dostępności edukacji (edukacja włączająca) dla osób niepełnosprawnych (zwłaszcza edukacji zawodowej i edukacji na poziomie wyższym).

Działania do 2030 r.:

- Wzmacnianie więzi międzypokoleniowych i międzysąsiedzkich w otoczeniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Cel 2 Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020

Dokument służy osiągnięciu *celu głównego* i *strategicznych kierunków działań* dla Polski Wschodniej: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego – Przeciwdziałanie wykluczeniu na makroregionalnym rynku pracy, Wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.

2.3. Szczebel regionalny

Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020

Cel główny: Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców.

Cel 1. Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej, *Priorytet 1.5* Instytucje otoczenia biznesu.

Cel 2. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców.

Cel 3. Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.

Cel 4. Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa.

Strategia Rozwoju Powiatu Przemyskiego do 2020 r.

Wizja rozwoju powiatu stanowi obraz pożądanego stanu, jaki społeczność lokalna Powiatu Przemyskiego zamierza osiągnąć w okresie docelowym wdrażania strategii, tj. do 2020.

W 2020 r. Powiat Przemyski będzie miejscem przyjaznym mieszkańcom i inwestorom, obszarem z lepiej rozwiniętą gospodarką, opartą na wiedzy, wykorzystującym lokalne potencjały i nowoczesne technologie, sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorczości i aktywizacji zawodowej mieszkańców, z mniejszym poziomem ubóstwa i wykluczenia społecznego.

W celu realizacji wizji rozwojowej powiatu sformułowano dla całej społeczności powiatowej następującą misję:

Misją Powiatu Przemyskiego jest wykreowanie atrakcyjnego obszaru zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego, otwartego na inwestycje, turystów i współpracę transgraniczną, z korzystnymi warunkami życia i pracy dla mieszkańców, wykorzystującego własne potencjały dla rozwoju lokalnej gospodarki w oparciu o innowacje i nowoczesne technologie.

Priorytet I. Zrównoważony rozwój, włączenie społeczne i aktywizacja gospodarcza mieszkańców powiatu, większa atrakcyjność inwestycyjna i turystyczna, efektywna administracja

Cel strategiczny 1. Wspieranie włączenia społecznego i rozwoju gospodarczego Powiatu Przemyskiego

Cel strategiczny 2. Poprawa atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej powiatu

Cel strategiczny 3. Efektywne wykorzystywanie funduszy europejskich i innych środków zewnętrznych, rozwój cyfryzacji i usług elektronicznych dla społeczeństwa, rozwój współpracy partnerskiej powiatu

Cel strategiczny 4. Poprawa infrastruktury technicznej i komunikacyjnej

Priorytet II. Wykształcenie, zdrowie, bezpieczeństwo publiczne i społeczne mieszkańców, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, wsparcie niepełnosprawnych, integracja społeczeństwa

Cel strategiczny 1. Poprawa jakości edukacji i kompetencji mieszkańców powiatu

Cel strategiczny 2. Poprawa stanu zdrowia i poczucia bezpieczeństwa publicznego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Cel strategiczny 3. Wspieranie integracji społecznej w zakresie rozwoju lokalnego

Priorytet III. Ochrona środowiska naturalnego, walorów przyrodniczo krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego, racjonalna gospodarka zasobami, podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa

Cel strategiczny 1. Ochrona środowiska przyrodniczego, krajobrazowego i dziedzictwa kulturowego

Cel strategiczny 2. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami

Cel strategiczny 3. Podnoszenie świadomości ekologicznej ludności

Program Strategiczny Błękitny San

Wyprowadzony na podstawie analizy strategicznej układ priorytetów i działań PSBS obejmuje:

1. Priorytet INNOWACYJNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

1.1. Działanie – Przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych

1.2. Działanie – Wzmocnienie bazy ekonomicznej oraz poziomu i warunków życia ludności ośrodków subregionalnych i lokalnych wraz z ich powiązaniem funkcjonalnym z otoczeniem

1.3. Działanie – Wzmacnianie powiązań systemu edukacji i nauki z gospodarką poprzez wykorzystanie inicjatyw klastrowych

1.4. Działanie – Poprawa poziomu produktywności rolnictwa i rzemiosła

2. Priorytet TURYSTYKA

2.1. Działanie – Rozwój i dywersyfikacja produktów turystycznych wraz ze zintegrowaną promocją

2.2. Działanie – Tworzenie wyspecjalizowanych klastrów turystycznych

2.3. Działanie – Skoordynowany rozwój zagospodarowania oraz poprawa funkcjonowania infrastruktury turystycznej

2.4. Działanie – Rewitalizacja, ochrona oraz promocja obiektów dziedzictwa kulturowego

3. Priorytet KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

3.1. Działanie – Zróżnicowanie oferty edukacyjnej na wszystkich poziomach kształcenia

3.2. Działanie – Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie

3.3. Działanie – Poprawa dostępności i jakości usług społecznych

3.4. Działanie – Rozwój społeczeństwa informacyjnego i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu

4. Priorytet ŚRODOWISKO I ENERGETYKA

4.1. Działanie – Utrzymanie walorów środowiskowych i krajobrazowych

4.2. Działanie – Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk

4.3. Działanie – Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków zagrożeń wywołanych przez człowieka

4.4. Działanie – Rozwój odnawialnych źródeł energii

Program Strategiczny Rozwoju Bieszczad

Wyprowadzony na podstawie analizy strategicznej układ priorytetów i działań PSRB obejmuje:

1. Priorytet TURYSTYKA I REKREACJA

1.1. Działanie – Koordynacja rozwoju oraz poprawa funkcjonowania infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej

1.2. Działanie – Rozwój i zróżnicowanie oferty usług i produktów turystycznych, w tym z wykorzystaniem współpracy transgranicznej

1.3. Działanie – Ochrona i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego

1.4. Działanie – Rozwój partnerstwa na rzecz zwiększenia ruchu turystycznego oraz jego promocji, zwłaszcza turystyki pobytowej

---

2. Priorytet PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

2.1. Działanie – Rozwój klastrów wzmocniających bazę ekonomiczną miast tworzących potencjalny obszar wzrostu

2.2. Działanie – Rozwój inicjatyw klastrowych służących poszerzeniu działalności gospodarczej na obszarach wiejskich

2.3. Działanie – Rozwój spółdzielczości, rzemiosła i grup producenckich prowadzący w szczególności do wzrostu towarowości rolnictwa oraz przetwórstwa rolno-spożywczego opartych na certyfikowanych produktach lokalnych

2.4. Działanie – Rozwój instytucji otoczenia biznesu

3. Priorytet KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

3.1. Działanie – Wzrost jakości kapitału ludzkiego poprzez zwiększenie opieki i zróżnicowanie oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniających się warunków na lokalnym rynku pracy

---

2.4. Szczebel lokalny

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Fredropol na lata 2009-2015

Misja: „Zapewnienie mieszkańcom gminy Fredropol warunków sprzyjających rozwojowi oraz przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej.”

Wizja: „Gmina Fredropol miejscem bezpiecznym, gościnnym sprzyjającym rozwojowi mieszkańców wykorzystująca zasoby naturalne tradycje oraz współczesne możliwości, przy aktywnej współpracy i uczestnictwie mieszkańców i wsparciu samorządu”

Cel strategiczny I. Tworzenie systemu pomocy dzieciom młodzieży osobom starszym i rodzinie pozwalającego na redukcję zjawiska, bezrobocia, ubóstwa, biedy, uzależnień i przemocy w rodzinie oraz niewydolności opiekuńczo-wychowawczej.

Kierunki działań dla celu strategicznego:

1. Zapobieganie powstawaniu nowych problemów uzależnień.
2. Zmniejszanie rozmiarów problemów, które aktualnie występują.
3. Zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z już istniejącymi problemami.
4. Przeciwdziałanie przemocy domowej.

Cel strategiczny II. Budowa systemu wspierającego rodzinę (rodzina wychowanie, starsi, kultura edukacja, turystyka, Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców gminy w ważnych sferach życia społecznego

Kierunki działań dla celu strategicznego:

1. Pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz wspieranie i usprawnianie systemu wsparcia dla rodziny: psychologicznego, prawnego, socjalnego.
2. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju, zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami.
3. Współpraca z instytucjami i organizacjami zajmującymi się opieką i pomocą rodzinie.

Cel strategiczny III . Poprawa warunków życia wszystkich mieszkańców gminy poprzez rozwój aktywności obywatelskiej, poziomu integracji, rozwój działań społecznych,

Kierunki działań dla celu strategicznego:

1. Ocena stanu potrzeb społecznych.
2. Ocena możliwości skutecznego reagowania na pojawiające się kwestie społeczne.
3. Zwiększenie współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi.
4. Zwiększenie wiedzy i świadomości oraz odpowiedzialności społecznej
5. Pomoc przy tworzeniu organizacji pozarządowych
6. Stymulacja rozwoju społeczeństwa obywatelskiego

Cel strategiczny IV. Redukowanie bezrobocia i wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia

Kierunki działań dla celu strategicznego:

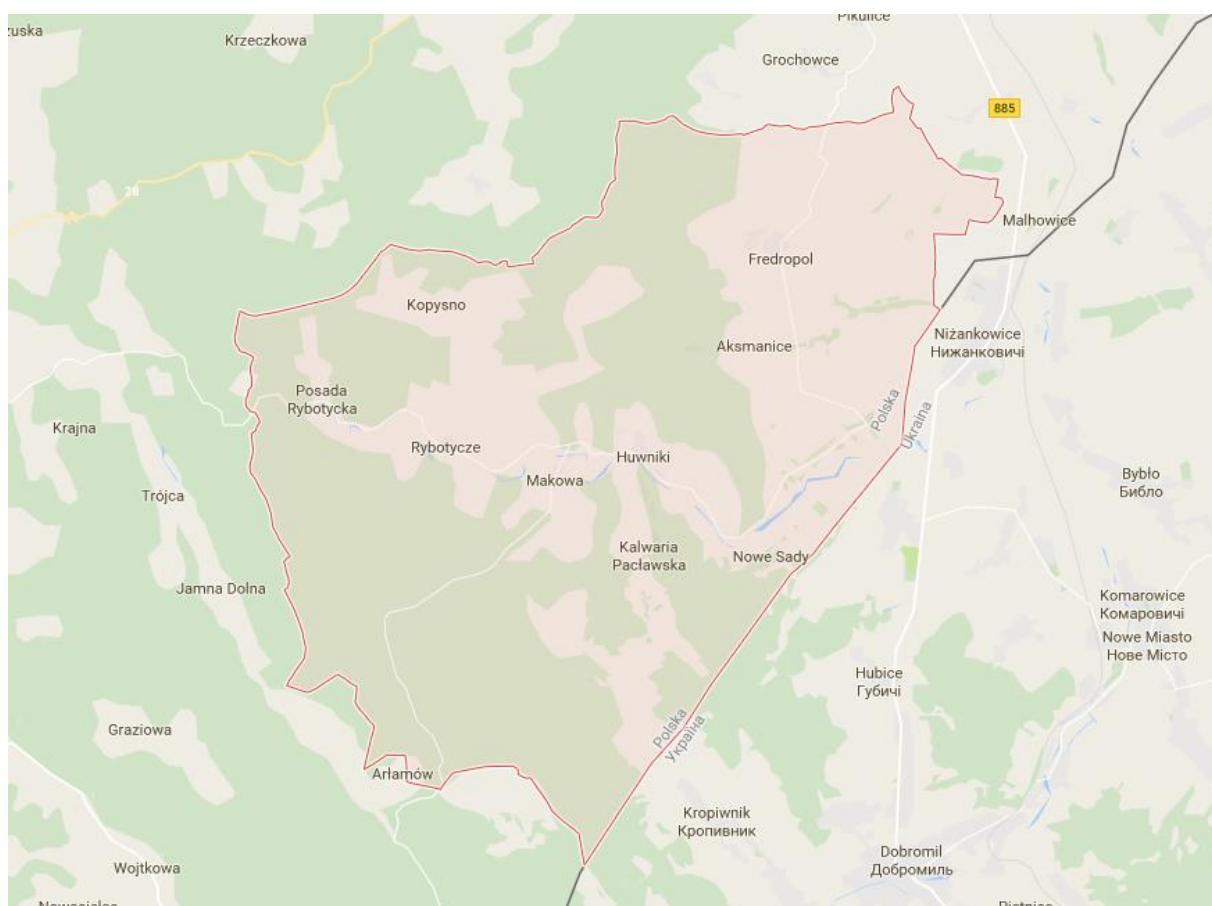
1. Monitoring socjalny – wypracowanie form postępowania wobec osób w sytuacji kryzysowej długotrwałego pozostawania bez pracy.
2. Rozwijanie aktywnych form pomocy osobom bezrobotnym, w tym szczególnie bezrobotnym długotrwanie i kobietom, z wykorzystaniem środków z Europejskiego Funduszu Społecznego.
3. Współpraca z instytucjami rynku pracy.
4. Organizacja szkoleń i kursów.
5. Tworzenie na terenie gminy warunków dla potencjalnych inwestorów mogących tworzyć nowe miejsca pracy.
6. Tworzenie własnych programów aktywizacji zawodowej oraz integracji społecznej w ramach projektów systemowych.

3.Opis obszaru objętego opracowaniem

Teren Gminy Fredropol położony jest w zachodniej części Płaskowyżu Sańsko-Dniestrzańskiegogo, w wyższej lessowej części Bramy Przemyskiej, zwanej Podgórzem Hermanowickim, u podnóża krawędzi Pogórza Przemyskiego.

Gmina Fredropol znajduje się pomiędzy dolinami Sanu i Wiaru, w miejscu skrzyżowania łuku karpackiego na południowy wschód. Jest to ostatni ku wschodowi człon pogórza charakterystyczny dla zewnętrznych Karpat.

Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Fredropol.

Źródło: www.google.com/maps

Gmina Fredropol pod względem zajmowanej powierzchni jest jedną z większych gmin powiatu przemyskiego, zajmuje ok. 13% powierzchni powiatu. Od północy gmina Fredropol sąsiaduje z gminą Przemyski, od południa z gminą Ustrzyki Dolne, od wschodu z Ukrainą, natomiast od zachodu z gminą Bircza i Krasiczyn.

Rysunek 2. Granice administracyjne powiatu przemyskiego.

Źródło: www.infopowiat.pl

Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy została przedstawiona w poniższej tabeli. Na terenie gminy przeważają grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione oraz użytki rolne. Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują zaledwie 2,21 % powierzchni gminy.

Tabela 6. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Fredropol, stan na 2014 r.

Kierunek wykorzystania gruntu	Powierzchnia [ha]	% powierzchni gminy
Użytki rolne ogółem, w tym grunty orne	6 470 4 090	40,54 % 25,63 %
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	8 830	55,33 %
Grunty pod wodami	153	0,96 %
Grunty zabudowane i zurbanizowane	353	2,21 %
Użytki ekologiczne	73	0,46 %
Nieużytki	80	0,50 %
Tereny różne	1	0,01 %

Źródło: Bank Danych Lokalnych - GUS, stan na 31.12.2014 r.

Administracyjnie gmina Fredropol podzielona jest na 19 sołectw, co przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 3. Podział administracyjny gminy Fredropol.
Źródło: www.fredropol.pl

3.1. Obszary chronione

Udział obszarów chronionych zajmuje prawie 92 % całkowitej powierzchni gminy. Na terenie gminy Fredropol występują następujące formy ochrony przyrody:

- rezerwaty przyrody,
- obszary chronionego krajobrazu,
- park krajobrazowy,
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,
- użytki ekologiczne,
- stanowiska dokumentacyjne.

Rezerваты przyrody

„**Kalwaria Paclawska**” – Celem ochrony jest zachowanie fragmentu tzw. sigmoidy przemyskiej-osobliwego przebiegu orograficznego i morfologicznego brzegu Karpat o kierunku N-S , przełomowego odcinka Wiaru z jego wylotem z Karpat, malowniczej grzędy skalnej wypreparowanej w zlepieńcach i piaskowcach molasy dolno mioceńskiej, czytelnego profilu warstw menilitowych, źródła solankowego. Wyjątkowy walor krajobrazowy i kulturowy stanowi Kalwaria Paclawska z zespołem klasztornym O.O Franciszkanów , kapliczkami – stacjami drogi krzyżowej oraz zabytkową zabudową wiejską. Górę Oliwną i położoną na przeciwległym brzegu Wiaru Górę Hyb porastają cenne zbiorowiska grądów i żyznej buczyny karpackiej w formie podgórskiej.

„**Kopystanka**” – Celem ochrony jest zachowanie charakterystycznego dla Pogórza przemyskiego krajobrazu pogórza średniego, doliny przełomowej Wiaru z malowniczymi skałkami, profilami geologicznymi oraz pozostałością wczesnośredniowiecznego grodziska. Bezleśny szczyt wzniesienia Kopystanka odznacza się szczególnymi walorami krajobrazowymi.

„**Turnica**” - Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych fragmentu puszczy bukowo-jodłowej.

Obszary chronionego krajobrazu

Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu - Obejmuje południowo - zachodnią część województwa przemyskiego o łącznej powierzchni 48.921 ha. Obszar o charakterze podgórskim z licznymi, niezbyt wysokimi pasmami i wzgórzami, poprzecinany jest potokami. Najwyższe wzniesienia dochodzą do 430 m n.p.m.

Przez omawiany teren prowadzą 3 oznakowane turystyczne szlaki piesze: żółty, zielony i niebieski. Wędrując nimi turyści mogą podziwiać pomniki przyrody, krajobrazy dolin rzek oraz zapoznać się z pamiątkami historycznymi i walorami kulturowymi. Osobliwością geologiczną są formacje solonośne w Kormanicach, Aksmanicach, Dubiecku i Sólcu.

Spotkać można rzadkie gatunki zwierząt. Do najciekawszych gadów należy żmija zygzakowata; ptaków - jastrzęb, myszołów, trzmiełodaj i bocian czarny; ssaków - gronostaj, dzik i kuna leśna.

Park krajobrazowy

Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego - Obszar Parku obejmuje jedyny w Polsce fragment najbardziej wysuniętych na zachód lesistych pogórzy Karpat Wschodnich. Zachowany tu jest jedyny w łuku karpackim skręt fałdów czołowych Karpat, tworzący tzw. sigmoidę przemyską. Pogórza -

niewysokie, przepiękne góry z rusztową rzeźbą grzbietów oraz kratową siecią dolin rzecznych - sięgają do ponad 600 m. n.p.m. Najwyższe to: Suchy Obycz (617 m. n.p.m.) i Kopystańka (541 m. n.p.m.). Charakterystyczne przełomy Sanu, zwłaszcza w rejonie Słonno, Wybrzeża, Iskani, Babic, Nienadowej i Krasiczyna urozmaicają ten zachowany w znacznej części krajobraz naturalny. Osobliwe są również odkrywki fliszu karpackiego, np.: w Rybotyczach i Kotowie oraz po kamieniołomach w Krzczkowej. Rozległe kompleksy leśne, w postaci buczyn i grądów, stanowią dominujący element krajobrazotwórczy. Lasy zajmują bowiem 64 % powierzchni Parku. Najpiękniejsze lasy jodłowo - bukowe oraz dobrze zachowane naturalne buczyny, można podziwiać w wyższych partiach Pogórza, w paśmie Turnicy. Niżej rozciąga się strefa wielogatunkowych lasów liściastych, z dominacją dębu, grabu, lipy drobnolistnej i klonu. W dolinach rzek i potoków dotrwały do naszych czasów lasy łęgowe z wiązem, jesionem i dębem szypułkowym. Dominującym zbiorowiskiem roślinnym Pogórza jest podgórska forma buczyny karpackiej, w drzewostanie której obok buka występuje dość licznie jodła, a także świerk, jawor i wiąz górski. Duży wpływ na wygląd szaty Pogórza miał proces sztucznego wprowadzania w latach 1945 - 47 sosny i modrzewia na użytki rolne po wysiedleniu ludności ukraińskiej.

Wielką osobliwością przyrodniczą Parku są zbiorowiska kserotermiczne przypominające kwietny step łąkowy (Rybotyczne, Makowa). Cennym jest także obecność torfowiska przejściowego i wysokiego w okolicach Dubiecka (m. Bachórzec. Objętego ochroną prawną w rezerwacie "Broduszurki").

Obszar Natura 2000

Ostoja Przemyska (PLH180012) - Na terenie ostoi występuje 6 typów siedlisk ważnych dla UE. Obszar stanowi ważną ostoję fauny puszczańskiej z dużymi drapieżnikami: wilkiem i rysiem oraz dużymi ssakami roślinożernymi. Stwierdzono tu w sumie 56 gatunków zwierząt cennych z europejskiego punktu widzenia, w tym 13 gatunków ptaków. Wśród bezkręgowców szczególnie cenne są gatunki związane ze starymi drzewostanami dębowymi i bukowymi: jelonek rogacz, pachnica dębowa i kozioróg dębosz. Teren ten charakteryzuje się również bogatą florą roślin naczyniowych (900 gatunków), w tym wielu gatunków zagrożonych, chronionych i rzadkich.

Pogórze Przemyskie (PLB180001) - Obszar obejmuje fragment najbardziej wysuniętych na zachód pogórzy Karpat Wschodnich - Pogórza Przemyskiego i Pogórza Dynowskiego. Krajobraz naturalny jest tu dobrze zachowany, posiada charakterystyczny rusztowy układ grzbietów górskich, poprzecinanych równoleżnikowo dolinami Sanu i Wiaru. Sieć hydrograficzna jest mocno rozbudowana. Wzgórza pokrywają lasy liściaste z dominującą buczyną karpacką w najwyższych położeniach, zaś na terenach położonych niżej dominują grądy. W dolinach rzecznych występują lasy łęgowe i olszynki karpackie.

Tereny otwarte stanowią pola uprawne i łąki oraz suche ugory, zajęte przez zbiorowiska roślinności kserotermicznej. Gniazduje tu ok. 112 gatunków ptaków.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy Fredropol zlokalizowanych jest 36 pomników przyrody w postaci pojedynczych drzew.

Użytki ekologiczne

Na terenie gminy Fredropol zlokalizowanych jest 39 użytków ekologicznych.

Stanowiska dokumentacyjne

W gminie zlokalizowane są następujące stanowiska dokumentacyjne:

- **„Osady młodych sptywów kohezyjnych z dużymi blokami skalnymi”**- obiekt o wymiarach: dł. 20m, szer. 7 m. w obr. ew. Gruszowa gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12. 1995 r.
- **„Profil warstw fliszowych”**- obiekt o wymiarach : dł.: 40m, wys.15m położony w obr. ew. Gruszowa gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12. 1995 r.
- **„Odstonięcie profilu fliszu wapiennego”**– obiekt o wymiarach dł. 140 m, wys. 15 m.w obr. Hawniki gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12. 1995 r.
- **„Warstwy popielskie z fauną mięczaków”**- odkrywka geologiczna o wymiarach – w brzegu rzeki dł. 130m, wys.5 m, w przydrożnej skarpie dł.30m, wys.0,5 m w miejscowości Koniusza gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12.1995 r.
- **„Profil fliszu karpackiego”**- obiekt o wymiarach dł. 200 m, wys. 10 m w miejscowości Makowa gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12.1995 r.
- **„Grzęda skalna”**- obiekt o wymiarach dł. 60m, wys.15m, szer.10m w miejscowości Nowe Sady gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12. 1995 r.
- **„Profil najstarszych molas”**- profil o wymiarach dł. 10m, wys. 2 m, szer.1 m. w miejscowości Nowe Sady gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12. 1995 r.

- **„Profil denudacyjny”**- obiekt o wymiarach : dł. 250m, wys. 20m, szer. 150m. w miejscowości Rybotycze gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12. 1995 r.
- **„Odstonięcie fliszu karpackiego”**- obiekt o wymiarach dł. 70 m, wys. 10m w miejscowości Posada Rybotycka gmina Fredropol. Data powołania: Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Przemyskiego z dnia 28.12. 1995 r.

---

4. Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych

4.1. Metodologia

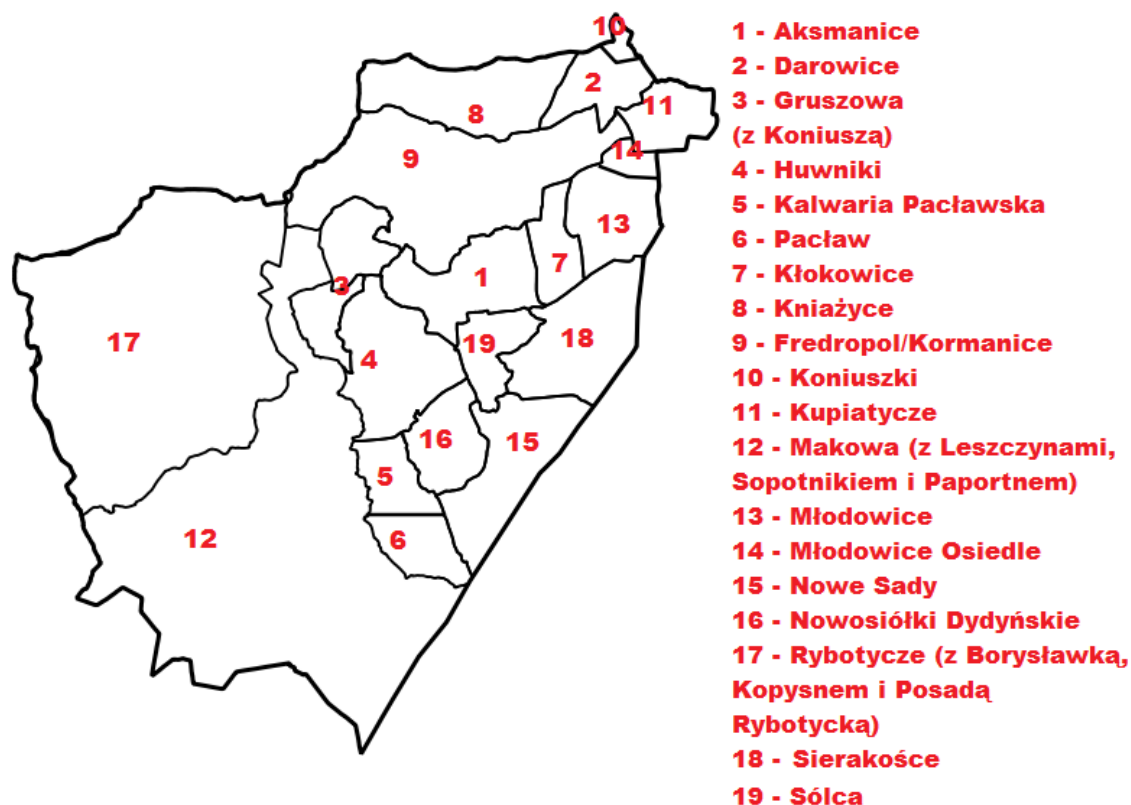
Zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju obszar zdegradowany jest to obszar, na którym zidentyfikowany został stan kryzysowy, rozumiany jako stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- **gospodarczej** (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- **środowiskowej** (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- **przestrzenno-funkcjonalnej** (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- **technicznej** (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Jednostki statystyczne przyjęte na potrzeby przeprowadzenia wyznaczenia obszarów zdegradowanych

W celu uzyskania rzetelnej oceny gminy Fredropol zastosowano podział na sołectwa, który funkcjonuje na terenie gminy.

Rysunek 4. Podział gminy Fredropol na sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Powierzchnię poszczególnych sołectw składających się na obszar gminy Fredropol przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 1. Powierzchnia sołectw na terenie gminy Fredropol.

Sołectwo	Powierzchnia [km ²]
Aksmanice	5,84
Darowice	2,59
Gruszowa (z Koniuszą)	4,70
Huwniki	7,15
Kalwaria Paclawska	3,97
Paclaw	1,32
Kłokowice	2,49
Kniażyce	6,70
Kormanice/Fredropol	16,60

Koniuszki	0,86
Kupiatyczne	2,85
Makowa (z Leszczynami, Sopotnikiem i Paportnem)	41,47
Młodowice	4,40
Młodowice Osiedle	0,82
Nowe Sady	6,77
Nowosiółki Dydyńskie	3,59
Rybotyczne (z Borysławką, Kopysnem i Posadą Rybotycką)	37,15
Sierakośce	7,25
Sólca	2,81
RAZEM	159,33

Źródło: Urząd Gminy Fredropol.

Metodą, która pozwala na ocenę i selekcję obszarów gminy o najwyższym stopniu degradacji jest standaryzacja przyjętego zestawu wskaźników cząstkowych, a następnie stworzenie na ich podstawie wskaźnika sumarycznego (indeksu zbiorczego). Wskaźnik sumaryczny stanowi sumę wskaźników cząstkowych.

Wyższa wartość wskaźnika cząstkowego obrazuje stan kryzysowy na terenie sołectwa.

Pierwszym etapem wyznaczania wskaźnika cząstkowego była normalizacja zmiennych w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali, czyli skali niemianowanej, niezwiązanej z jednostką miary. Obliczeń dokonano wg następujących wzorów:

Standaryzacja dla stymulant – wskaźniki, dla których wyższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$wC_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_{i_{xij}}}{\max_{i_{xij}} - \min_{i_{xij}}}$$

Stymulacja dla destymulant – wskaźniki, dla których niższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$wC_{ij} = \frac{\min_{i_{xij}} - x_{ij}}{\max_{i_{xij}} - \min_{i_{xij}}}$$

$$WS_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m z_{ij}$$

WS_i – wskaźnik sumaryczny dla i – tego obszaru,

w_{cij} – wartość zestandaryzowanej cechy j dla jednostki przestrzennej i ,

m – liczba cech wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego,

j – numer wskaźnika w i – tej jednostce przestrzennej.

Obszar będzie mógł zostać uznany za obszar zdegradowany, jeśli indeks zbiorczy dla danego obszaru będzie osiągał wartości najwyższe, co jest równoznaczne z najwyższym stopniem jego degradacji w skali gminy.

Celem wydzielenia obszarów kryzysowych w gminie uwzględniono także:

- analizę ankietowych wypowiedzi mieszkańców na temat zakresu przestrzennego i symptomów kryzysu oraz działań prowadzących do poprawy jakości życia w gminie,
- kwerendę wiedzy eksperckiej zawartej, między innymi, w dokumentach gminnych.

4.2. Strefa społeczna – analiza wskaźnikowa

Zrównoważony rozwój poszczególnych gmin uzależniony jest od sytuacji demograficznej, jak również różnego rodzaju trendów demograficznych. Są to istotne czynniki świadczące o potencjale rozwojowym i inwestycyjnym. Innymi, równie ważnymi kwestiami poruszonymi w części społecznej diagnozy są: pomoc społeczna, edukacja, kultura, opieka medyczna, sport i rekreacja oraz aktywność publiczna mieszkańców. Podjęcie działań ukierunkowanych na wzmocnienie spójności społecznej jest priorytetem z punktu widzenia rozwiązywania powszechnie występującego problemu ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

4.1.1. Struktura demograficzna

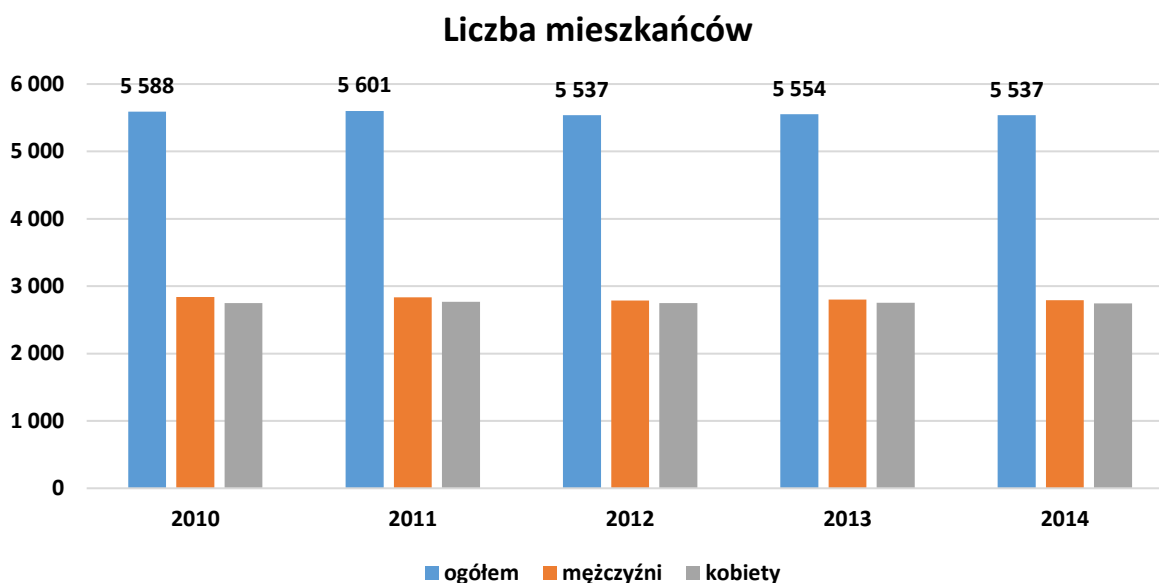
Potencjał demograficzny jest jednym z najważniejszych czynników determinujących rozwój społeczno-gospodarczy jednostki terytorialnej. Zmiany liczby ludności wpływają na zmianę liczby podatników, determinują popyt na usługi komunalne i komercyjne, a także wpływają na zjawiska przestrzenne. Zmiany populacji wywierają również duży wpływ na rynek pracy, szkolnictwo, ochronę zdrowia oraz kondycję finansową jednostki samorządu terytorialnego. Rozwój społeczno-gospodarczy gminy jest

uzależniony nie tylko od liczby ludności, ale również od innych czynników, na które składają się struktura wiekowa ludności oraz zachodzące w niej procesy demograficzne.

Liczba mieszkańców

Na terenie gminy Fredropol liczba mieszkańców w ciągu ostatnich lat wykazuje niewielkie wahania wartości. Liczba mieszkańców z podziałem na płeć została przedstawiona na poniższym wykresie. Można zauważyć niewielką przewagę mężczyzn w strukturze demograficznej.

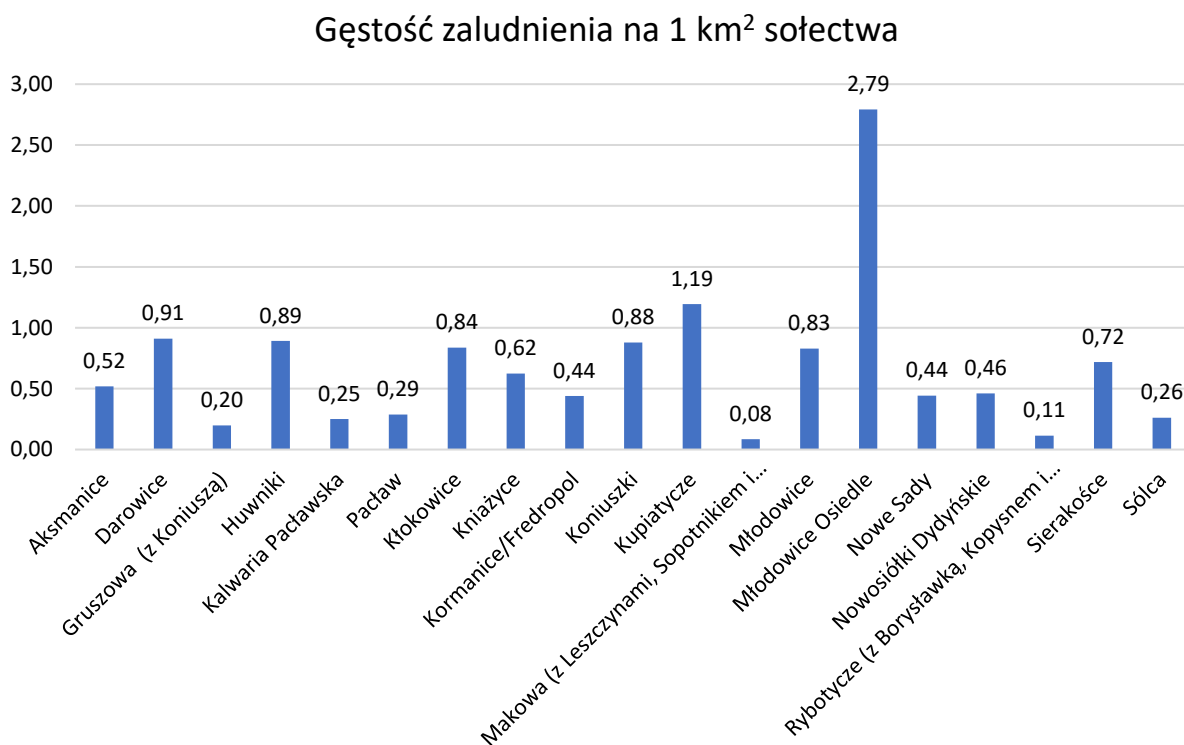
Rysunek 5. Liczba mieszkańców gminy Fredropol z podziałem na płeć.

Źródło: Urząd Gminy Fredropol.

Gęstość zaludnienia

Biorąc pod uwagę gęstość zaludnienia gminy Fredropol, najwyższa wartość obserwowana jest na terenie sołectwa Młodowice Osiedle.

Wykres 1. Gęstość zaludnienia na km² sołectwa gminy Fredropol.

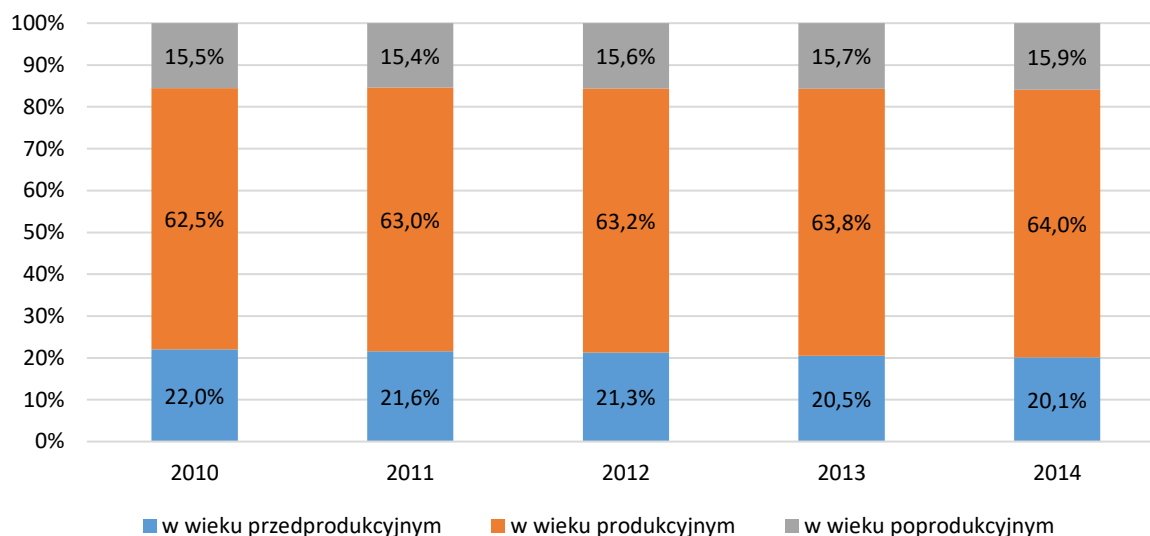
Źródło: Urząd Gminy Fredropol.

Grupy ekonomiczne

Analizując przebieg zmian demograficznych na terenie gminy Fredropol, można zauważyć stały wzrost liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym, co jest pozytywnym aspektem dotyczącym analizy demograficznej na terenie gminy. 1/5 mieszkańców gminy to osoby w wieku poprodukcyjnym.

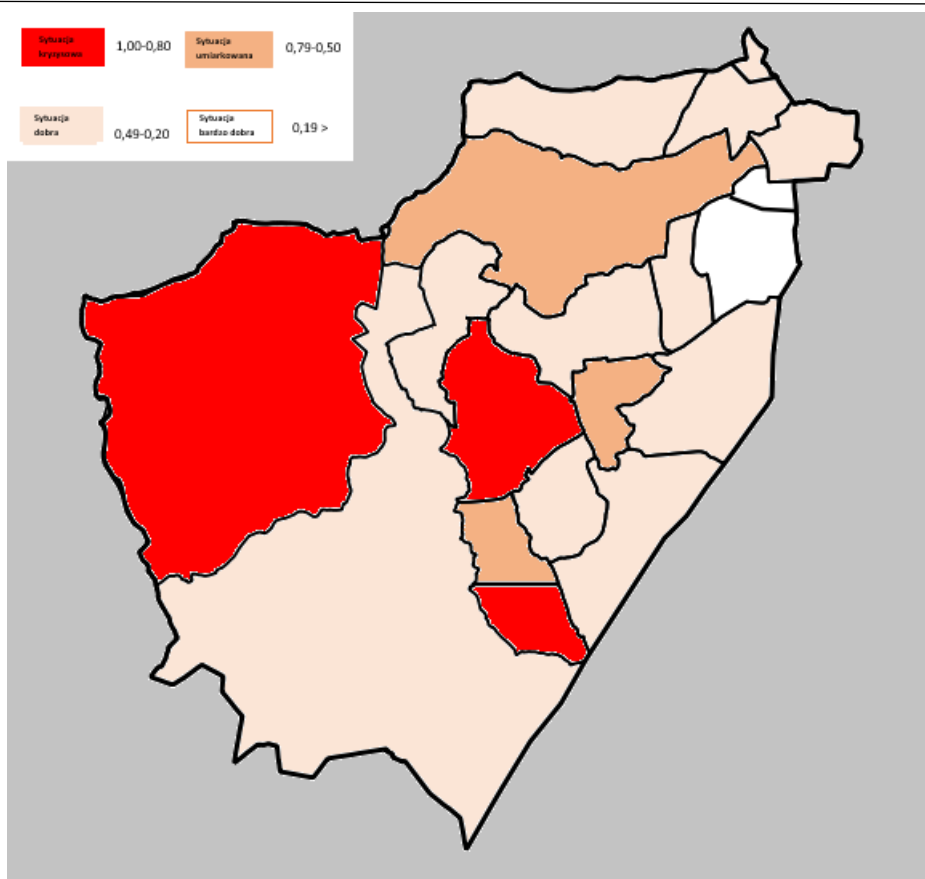

Mieszkańcy wg grup ekonomicznych

Wykres 2. Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Fredropol.
Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Szczególnie istotnymi wskaźnikami z punktu widzenia możliwości rozwojowych gmin są wskaźniki obrazujące strukturę wiekową ich mieszkańców. Najważniejszym z nich jest wskaźnik ukazujący stopień starzenia się lokalnych społeczności, którego miernikiem jest stosunek osób w wieku poprodukcyjnym (emerytalnym – kobiety po 60 roku życia i mężczyźni po 65 roku życia) do liczby osób w wieku produkcyjnym (kobiety w przedziale wiekowym 18-59 lat, mężczyźni w wieku 18-64 lat).

Rysunek 6. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Aktywizacja i integracja w środowisku lokalnym osób w wieku poprodukcyjnym powinna być realizowana przez promowanie i wspieranie rozwiązań służących pełniejszej integracji społecznej. Przede wszystkim chodzi o wzmocnienie różnych form samoorganizacji, samodzielności i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Ważne są także działania wspierające więzi międzypokoleniowe i poczucie odpowiedzialności młodszych pokoleń za osoby starsze z otoczenia rodzinnego i sąsiedzkiego.

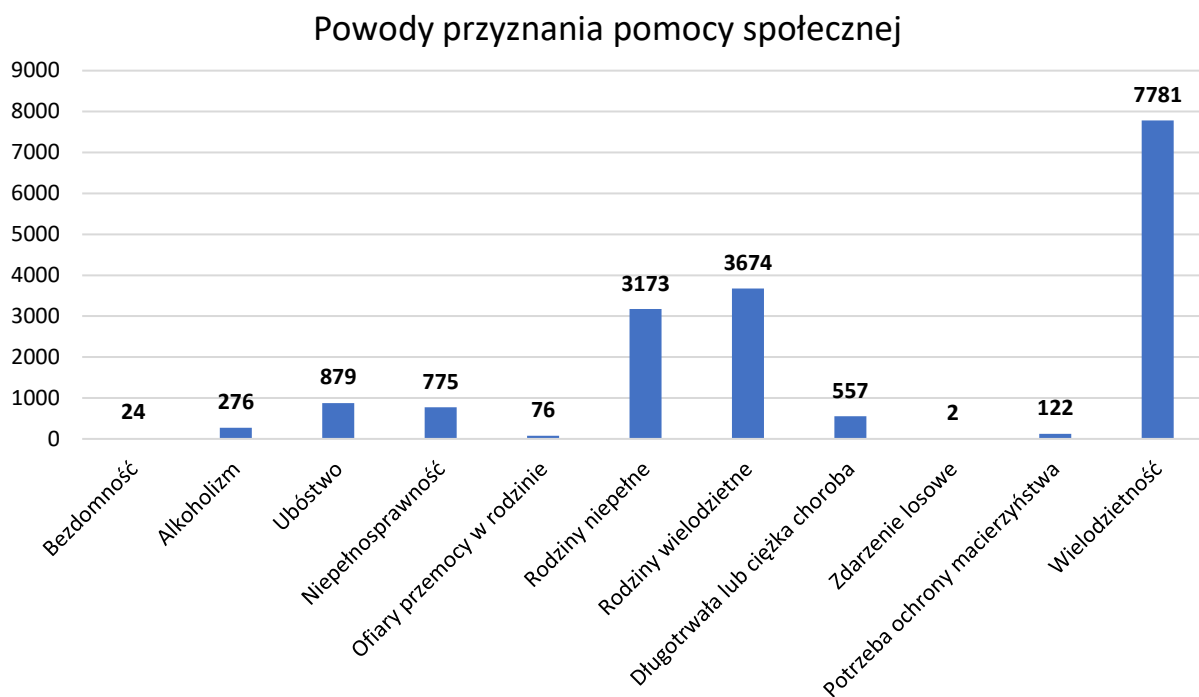
Największe nasilenie wskaźnika związanego z liczbą mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym miało miejsce na terenie sołectwa Rybotycze, Huwniki oraz Paćław.

4.1.2. Pomoc społeczna i mieszkania socjalne

Realizacją zadań w zakresie pomocy społecznej na terenie gminy Fredropol zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej w Fredropolu, zlokalizowany pod adresem Fredropol 40. Na terenie gminy

Fredropol w roku 2015 przydzielono łącznie 17 339 świadczeń. Wartości poszczególnych danych dotyczących pomocy społecznej wpisujące się w zakres określający wielkość problemów społecznych w tej sferze na terenie gminy prezentuje poniższy wykres. Zdecydowanie największa liczba świadczeń na terenie gminy została przyznana ze względu na wielodzietność.

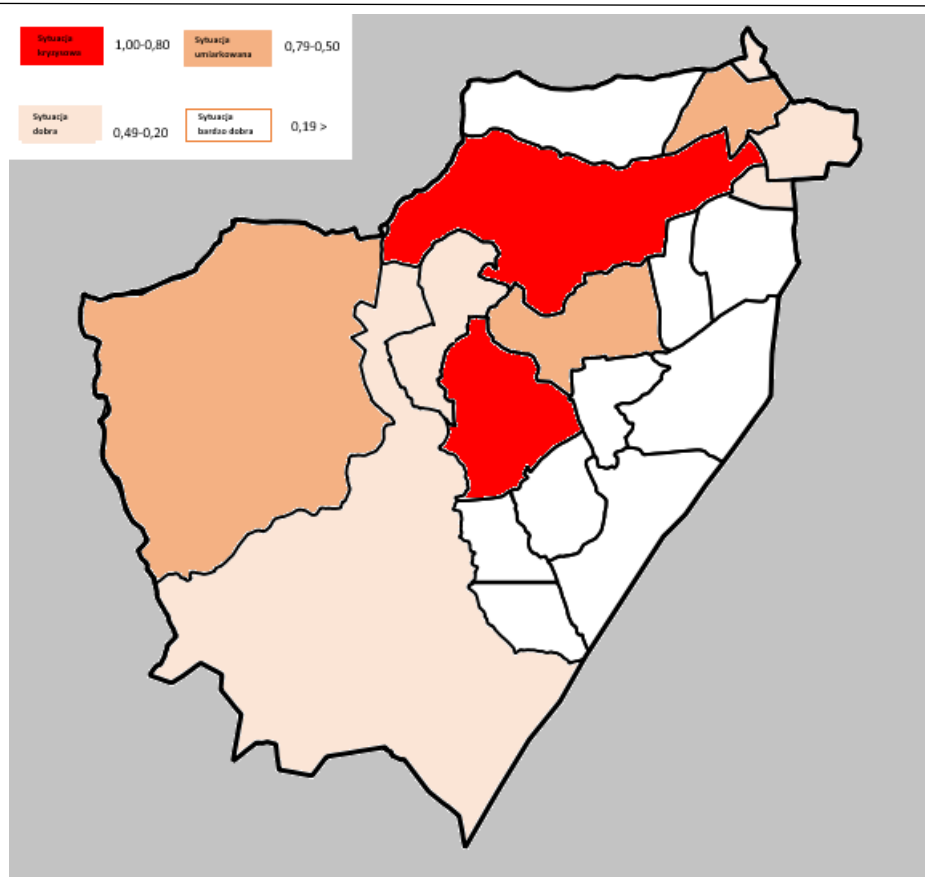

Wykres 3. Powody przyznania świadczeń społecznych na terenie gminy Fredropol w roku 2015.

Źródło: GOPS w Fredropolu.

Największa liczba świadczeń na terenie gminy została przyznana ze względu na wielodzietność, duża liczba świadczeń została także przyznana ze względu na ubóstwo i niepełnosprawność.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa. Największa liczba osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców zamieszkuje miejscowości Fredropol i Huwniki.

Rysunek 7. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Formy udzielania pomocy społecznej

Do głównych form wspierania rodzin w gminie należy pomoc finansowa. Formy udzielanej pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Fredropolu przedstawiono w poniższej tabeli.

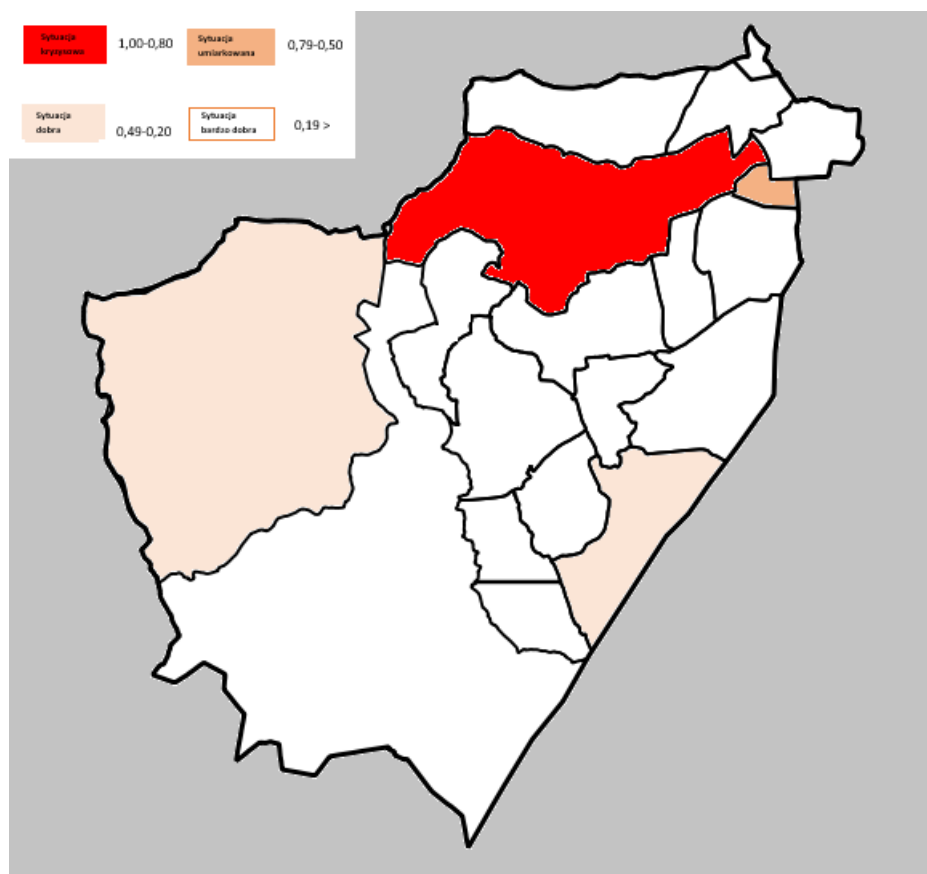
Tabela 2. Formy udzielanej pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Fredropolu w roku 2015.

Formy udzielanej pomocy przez GOPS w Fredropolu						
Zasiłki stałe	Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek stały	Usługi opiekuńcze	Zasiłki okresowe	Zasiłki celowe	Zasiłki celowe specjalne	Dopłata do kosztów pobytu w Domu Pomocy Społecznej
462	316	48	479	2	77	73

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Fredropolu.

Jako wskaźnik problemowy na terenie gminy wskazano liczbę świadczeń przyznanych na 100 mieszkańców sołectwa. Zdecydowanie najwięcej świadczeń zostało przyznanych na terenie sołectwa Fredropol.

Rysunek 8. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba świadczeń społecznych przyznanych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Mieszkania socjalne

Lokalny samorząd wdraża działania w zakresie zapewnienia wynajmu lokali komunalnych mieszkańcom, w tym osobom ubogim. Głównym źródłem lokali przeznaczonych pod wynajem jest odzysk od najemcy. Zagadnienia związane z wynajmem lokali mieszkalnych z zasobów gminy regulują odpowiednie przepisy, w których istotną przesłanką jest sytuacja materialna, społeczna oraz zdrowotna osoby ubiegającej się o wynajem.

Na terenie gminy Fredropol brak jest mieszkań socjalnych.

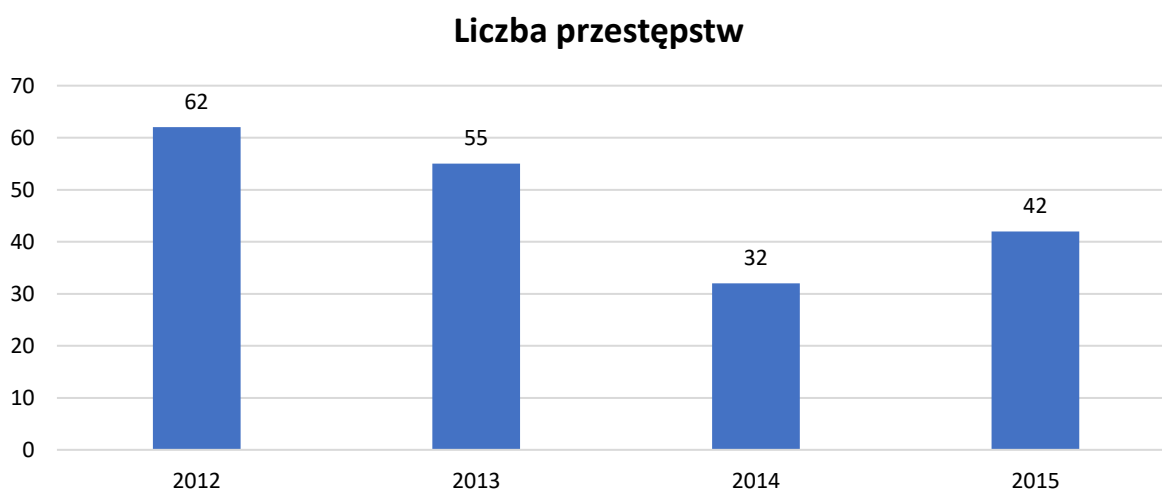

4.1.3. Bezpieczeństwo

Poczucie bezpieczeństwa wpływa na jakość życia i rozwoju społeczeństwa. Określając poziom bezpieczeństwa na terenie gminy Fredropol, przeanalizowano dane otrzymane z Komendy Miejskiej Policji w Przemyślu.

W roku 2015 na terenie gminy Fredropol odnotowano 42 przestępstwa, w tym największa liczba dotyczyła kradzieży.

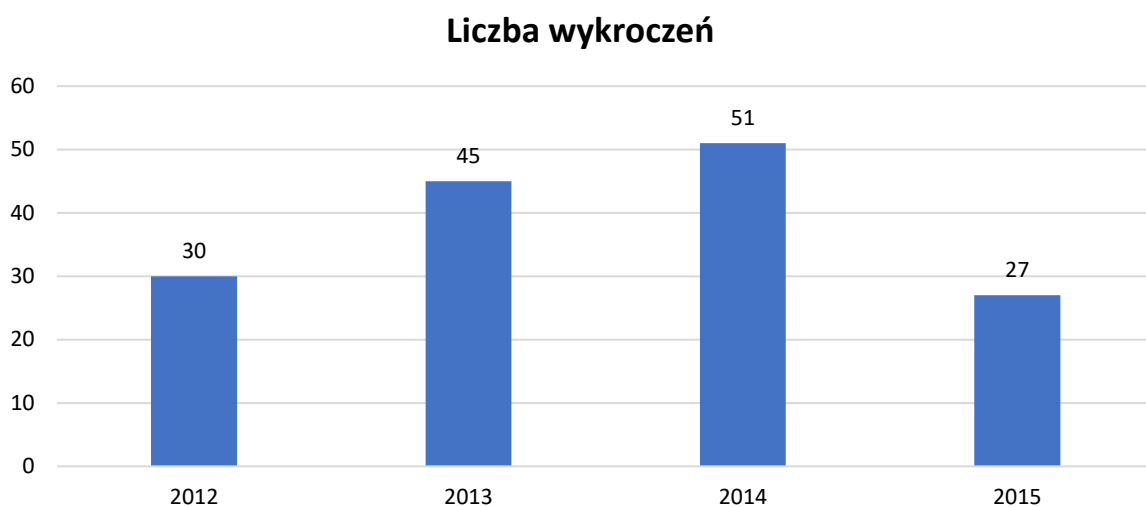
Biorąc pod uwagę skalę zjawiska w latach poprzednich, można zauważyć wyraźny spadek popełnianych przestępstw na terenie gminy, co może świadczyć o zwiększeniu poziomu bezpieczeństwa mieszkańców gminy Fredropol.

Wykres 4. Liczba popełnianych przestępstw na terenie gminy Fredropol w latach 2012 – 2015.

Źródło: Komenda Miejska Policji w Przemyślu.

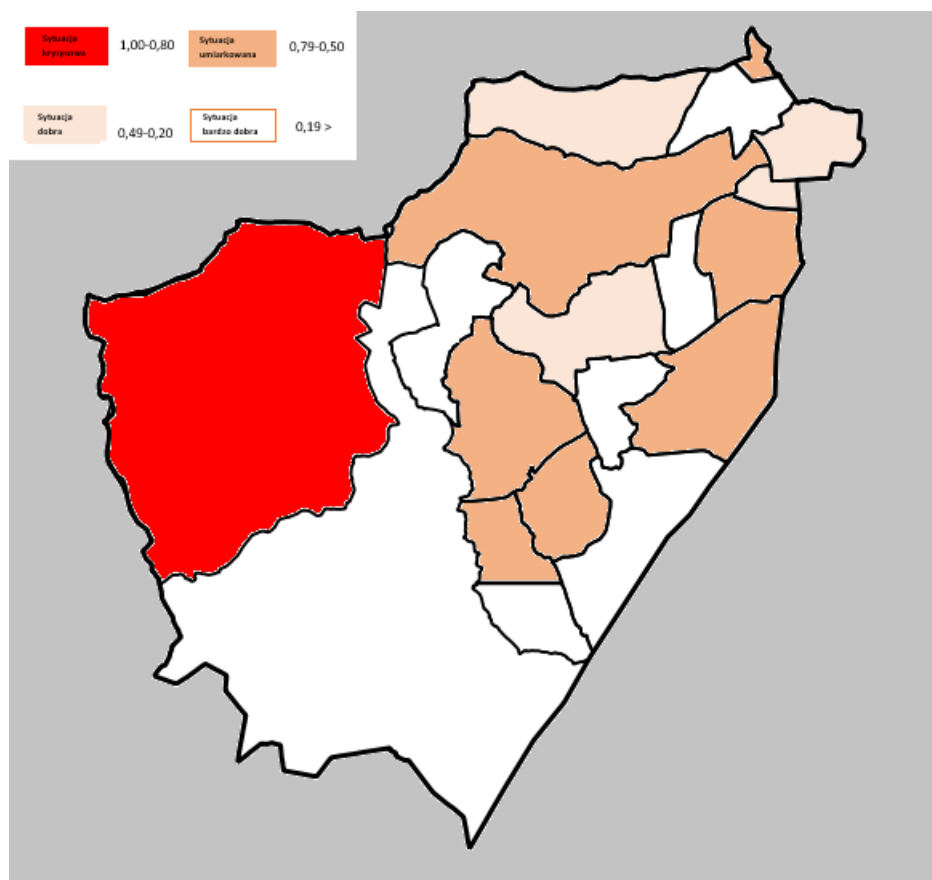
W roku 2015 odnotowano 214 wykroczeń, w tym największy procent dotyczył zakłócenia spokoju porządku publicznego.

Wykres 5. Liczba popełnianych wykroczeń na terenie gminy Fredropol w latach 2012-2015.

Źródło: Komenda Miejska Policji w Przemyślu.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa. Najwięcej przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców odnotowano na terenie sołectwa Rybotycze.

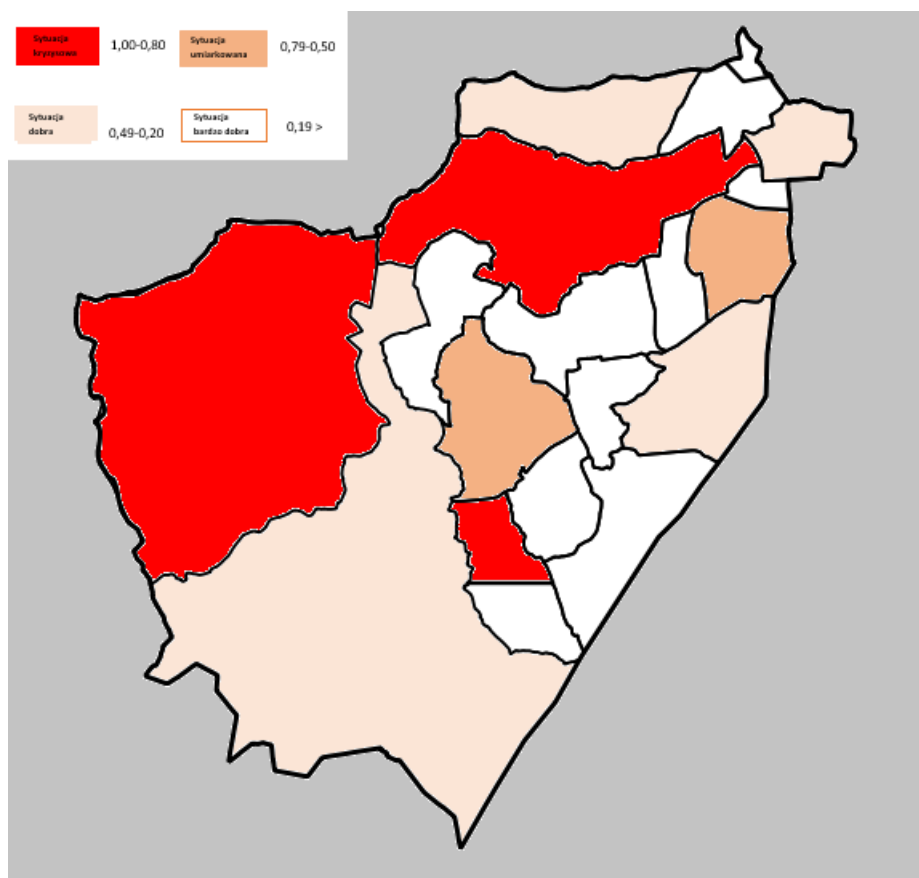
Rysunek 9. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Jako wskaźnik problemowy wskazano także liczbę wykroczeń na 100 mieszkańców sołectwa.

Rysunek 10. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba wykroczeń na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.4. Bezrobocie

Bezrobocie należy do najpoważniejszych problemów współczesnej gospodarki. Wpływa ono bowiem na wiele sfer życia, zarówno ekonomiczną, społeczną, socjologiczną jak i psychologiczną. Najsilniej jednak bezrobocie dotyka samych bezrobotnych i wpływa negatywnie na zjawiska społeczne występujące na terenie gminy.

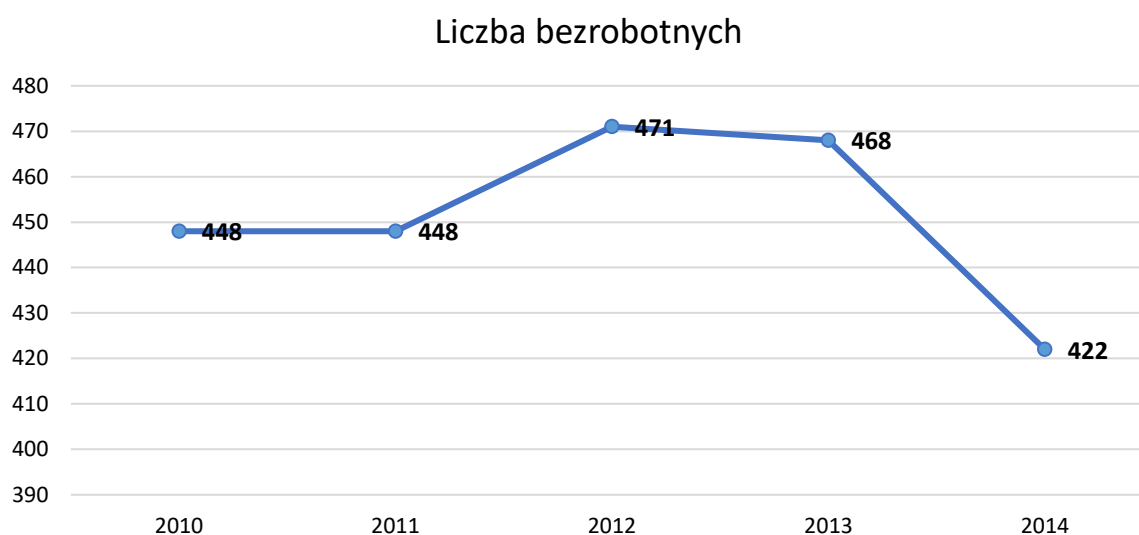
Bezrobocie jest dotkliwe nie tylko dla osób pozostających bez pracy, lecz także dla ich rodzin. W funkcjonowaniu rodzin dotkniętych bezrobociem dochodzi do poważnych zakłóceń. Negatywne zmiany mogą dotyczyć wszystkich funkcji rodziny. Negatywny wpływ bezrobocia na więź małżeńską niesie ze sobą niebezpieczeństwo osłabienia związków uczuciowych i zaburzenia ról małżeńskich i rodzicielskich. Utrata pracy zawodowej wpływa najczęściej na powstawanie napięć i konfliktów w rodzinie. Z drugiej strony, ograniczenie możliwości materialnego zabezpieczenia rodziny prowadzi do ograniczenia stopnia zaspokojenia podstawowych potrzeb. Bezrobocie rodziców nie stwarza

poczucia bezpieczeństwa u dzieci i negatywnie wpływa na ich dalszą edukację. Często prowadzi do rozpadu rodziny i może być zagrożeniem przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorców osobowych a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego. Problem bezrobocia zwłaszcza długotrwałego wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływania.

Bezrobocie pociąga za sobą szereg innych patologii społecznych, związku z tym wskaźnik ten jest niezwykle istotny podczas wyznaczania obszarów zdegradowanych na terenie gminy.

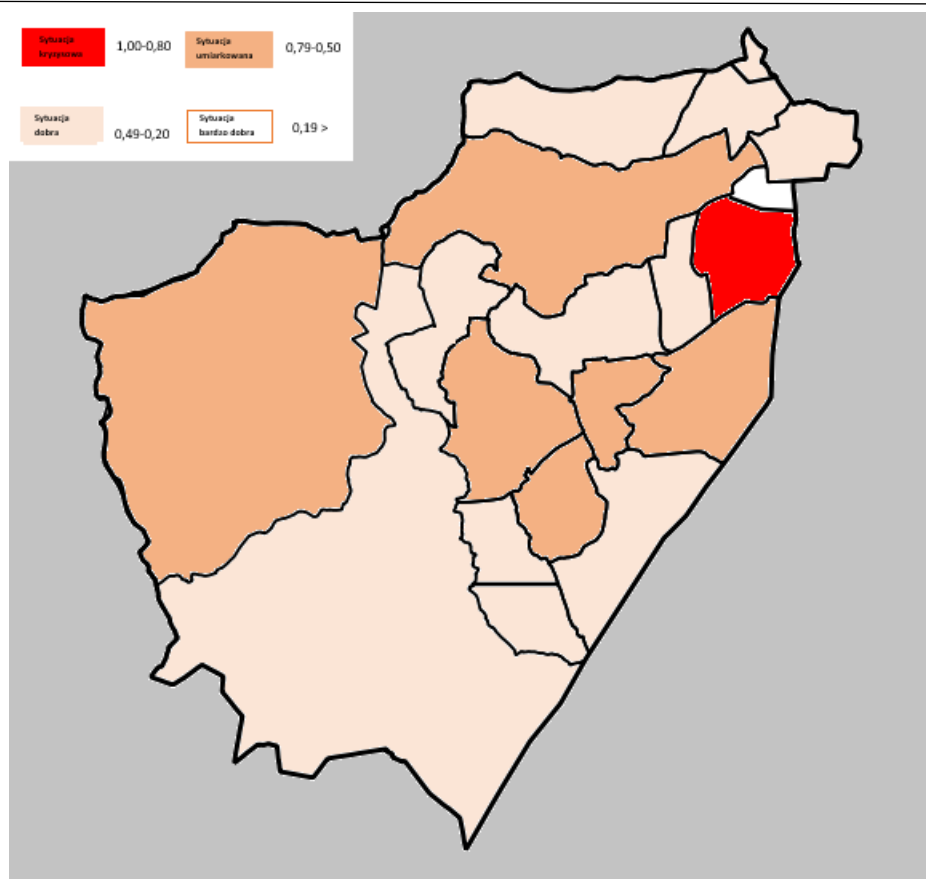
Liczba osób bezrobotnych na terenie gminy Fredropol w ostatnich latach została przedstawiona na poniższym wykresie. Wartość tego wskaźnika w ciągu ostatnich lat utrzymuje się na zbliżonym, poziomie wykazując niewielką tendencję spadkową.

Wykres 6. Liczba bezrobotnych w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Fredropol.

Źródło: PUP w Przemyślu.

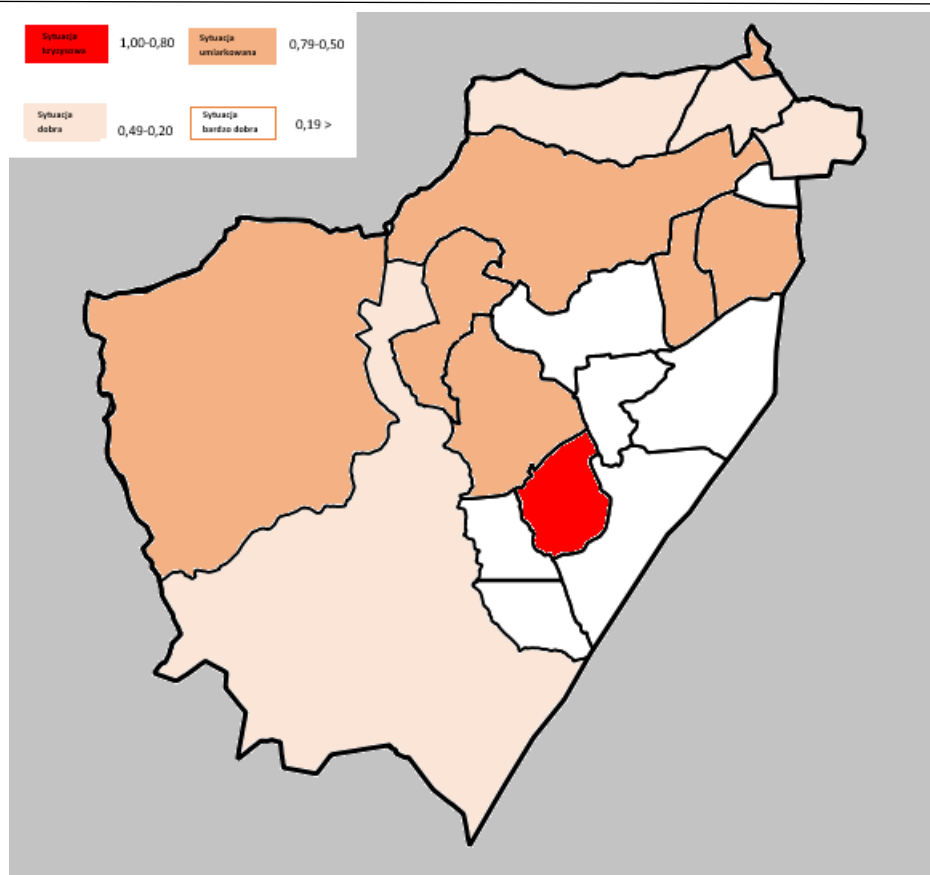
Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę bezrobotnych w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia) na terenie gminy Fredropol na 100 mieszkańców sołectwa. Największą wartość wskaźnika odnotowano na terenie sołectwa Młodowice.

Rysunek 11. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia) 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Jako wskaźnik problemowy wskazano także liczbę osób pozostających bez pracy powyżej dwóch lat. Osobom takim najciężej jest się dostosować do stale zmieniającego się rynku pracy. Udział osób długotrwale bezrobotnych stanowi ponad 60 % wszystkich zarejestrowanych osób.

Rysunek 12. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.5. Dostęp do kultury, sportu, edukacji i opieki lekarskiej

Wysoki poziom dostępności kultury, edukacji i ośrodków pierwszej pomocy jest jednym z podstawowych wyznaczników rozwoju jednostek samorządu terytorialnego, skierowanego na obywateli.

Placówki oświatowe

Do placówek oświatowych na terenie gminy należą:

- Zespół Szkół w Huwnikach.
- Zespół szkół w Fredropolu:
  - Zespół Szkół w Fredropolu, Gimnazjum im. Aleksandra Fredry w Fredropolu.

- Zespół Szkół w Fredropolu, Szkoła Podstawowa im. Aleksandra Fredry w Fredropolu.
- Szkoła Podstawowa im. Ludmiły Marjańskiej w Młodowicach.
- Szkoła Podstawowa w Huwnikach.
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Książycach.
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Sierakoścach.
- Szkoła Filialna w Kupiatyczach.
- Szkoła Filialna w Darowicach.
- Szkoła Filialna w Rybotyczach.

Na terenie gminy nie funkcjonują szkoły ponadgimnazjalne, młodzież korzysta z placówek w innych jednostkach samorządu terytorialnego m.in. w Przemysłu.

Ponadto na terenie gminy funkcjonują przedszkola:

- Niepubliczne Przedszkole Baśniowa Kraina w Sierakoścach.
- Samorządowe Przedszkole w Huwnikach.

Placówki kulturalne

Działalność kulturalno-edukacyjna prowadzona jest w ramach działań gminnej biblioteki publicznej w Fredropolu (z filiami w Sierakoścach, Rybotyczach i Huwnikach), a także przez świetlice zlokalizowane w miejscowościach Kormanice, Książyce, Darowice, Młodowice, Młodowice Osiedle, Kupiatycze, Aksmanice, Kłokowice, Nowe Sady, Nowosiółki Dydyńskie, Huwniki, Makowa, Rybotycze, Kalwaria Paćławska.

Imprezy cykliczne

Im większa liczba imprez/wydarzeń kulturalnych na terenie gminy tym większa możliwość integracji mieszkańców analizowanego obszaru.

Na terenie gminy Fredropol prowadzone są kulturalne imprezy cykliczne:

- Festiwal Smaków Wyszehradzkich (Huwniki),
- Obchody Dnia Kobiet (Książyce),
- Dni Fredropolu (Fredropol).
- Liczne wydarzenia religijne (Kalwaria Paćławska),
- Festyn Rodzinny (Nowosiółki Dydyńskie),
- Festyn Huwniki (Huwniki),

- Kwietniowy Bieg (cały obszar gminy Fredropol),
- Gminny Dzień Dziecka.

Część imprez organizowanych jest w różnych lokalizacjach w przeciągu kolejnych lat.

4.1.6. Aktywność społeczna mieszkańców

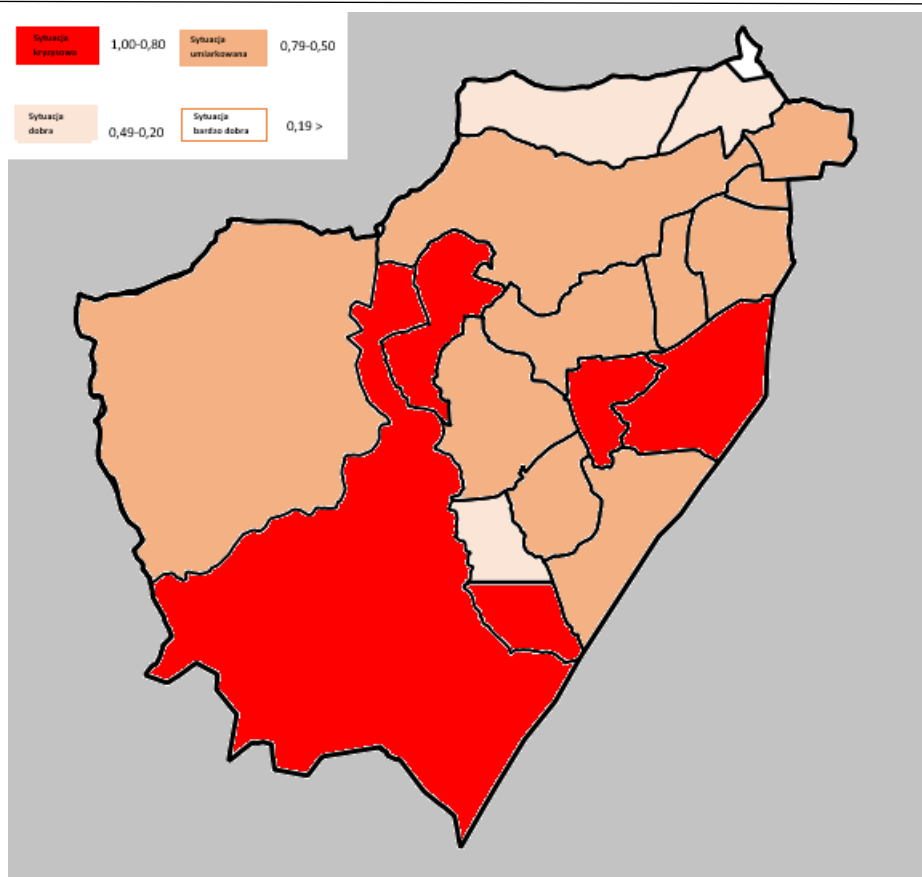

Organizacje pozarządowe sprzyjają włączeniu w życie społeczne osób lub grup zagrożonych marginalizacją (np. długotrwale bezrobotnych czy niepełnosprawnych). W ten sposób sprzyjają rozwojowi ich zaufania do instytucji demokratycznych i uczą współpracy. Organizacje podejmują również działania, które zmierzają do podnoszenia standardu życia grup o niskim statusie ekonomicznym lub społecznym. Dzięki temu ludzie mało zarabiający mają dostęp do dóbr i usług, które inaczej byłyby poza ich zasięgiem.

Organizację pozarządowe na terenie gminy Fredropol:

- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Książyc – Książyce
- Stowarzyszenie Zielona Dolina – Huwniki
- Stowarzyszenie „Nasza Wieś Darowice” – Darowice
- Stowarzyszenie Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Fredropol
- Koła: Kormanice – Fredropol, Młodowice, Książyce, Darowice, Nowosiółki Dydyńskie, Nowe Sady, Aksmanice, Kłokowice, Sierakośce, Huwniki, Rybotycze, Młodowice Osiedle
- Ochotnicze Straże Pożarne działające jako Stowarzyszenia: OSP Kalwaria Paclawska, OSP Książyce, OSP Rybotycze, OSP Kupiatycze
- Ludowy Klub Sportowy „Wiar” Huwniki
- Uczniowski Klub Sportowy „Unia” Fredropol
- Ludowy Klub Sportowy Darowice – Koniuszki

W ramach opracowania dokumentu wskazano na wskaźnik problemowy odnoszący się do liczby organizacji samorządowych na 100 mieszkańców (im mniejsza liczba organizacji pozarządowych, tym sytuacja na terenie danego sołectwa jest bardziej niekorzystna).

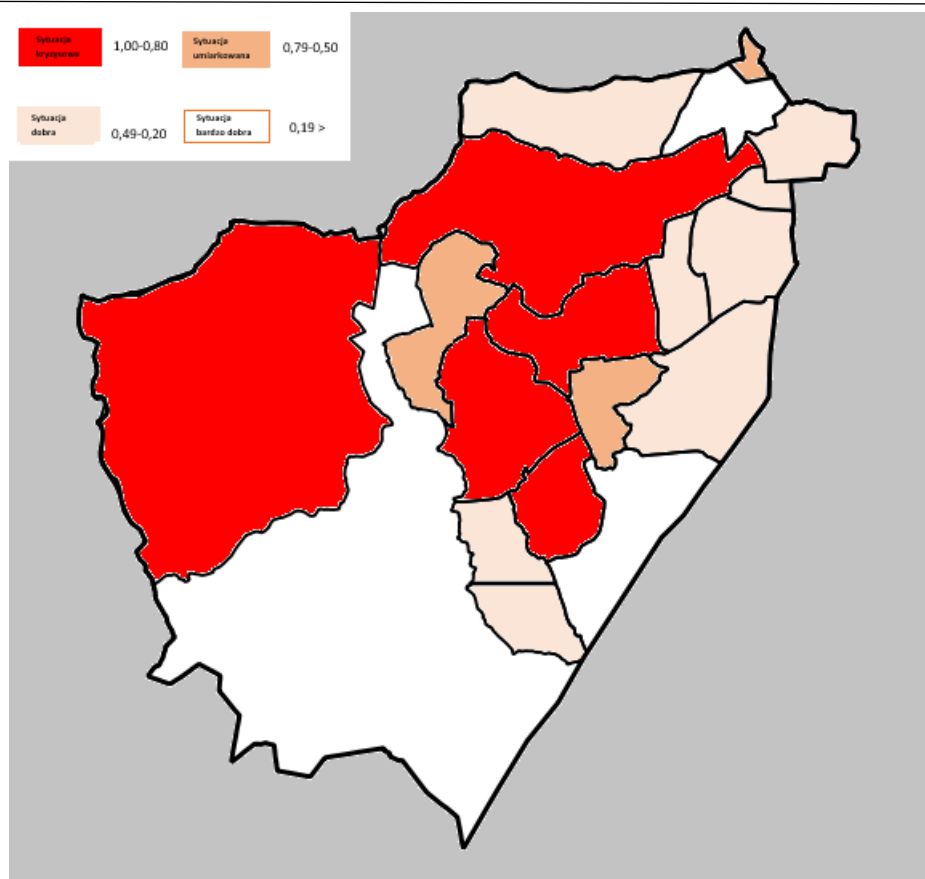
Rysunek 13. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.7. Frekwencja wyborcza

Jedną z podstawowych form uczestnictwa obywateli w życiu publicznym jest głosowanie w wyborach (dostępne dla każdego uprawnionego). Analiza rozkładu przestrzennego frekwencji w wyborach samorządowych, które miały miejsce w Polsce w 2014 roku.

Najniższą frekwencję wyborczą odnotowano na terenie sołectw: Rybotycze, Fredropol, Nowosiółki Dydyńskie, Aksmanice.

Rysunek 14. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – frekwencja wyborcza [%].
Źródło: Opracowanie własne.

4.2. Strefa gospodarcza – analiza wskaźnikowa

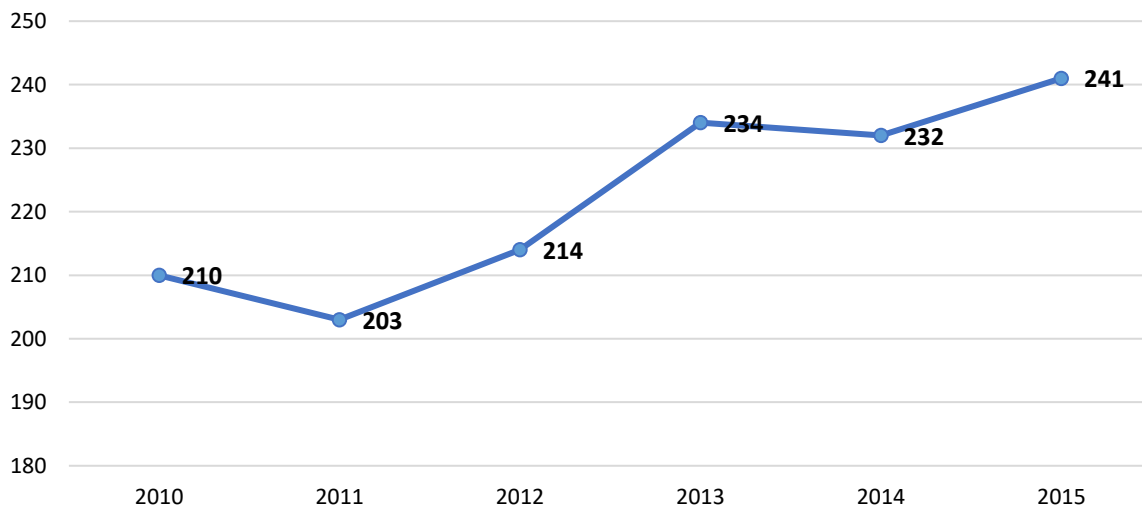
W gminie podstawową funkcję pełni rolnictwo. Gmina Fredropol ma predyspozycje do zagospodarowania turystycznego swoich gruntów. Sukcesywnie powinno się, zatem wkraczać w agroturystykę, jako najłatwiejszą formę usług turystycznych.

Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Fredropol systematycznie wzrasta. Średnioroczny trend zmian kształtuje się na poziomie 0,46 %.

Liczba podmiotów gospodarczych

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Fredropol w latach 2010 – 2015.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Na terenie gminy głównie usługi ogólnobudowlane, instalatorskie, stolarskie oraz handel. Strukturę działalności gospodarczej przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działów PKD raz sektorów własnościowych na terenie gminy Fredropol.

Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności	2015
OGÓŁEM	241
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	22
B. Górnictwo i wydobywanie	3
C. Przetwórstwo przemysłowe	12
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0
E. Dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1
F. Budownictwo	33
G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	55
H. Transport i gospodarka magazynowa	17
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	5
J. Informacja i komunikacja	1

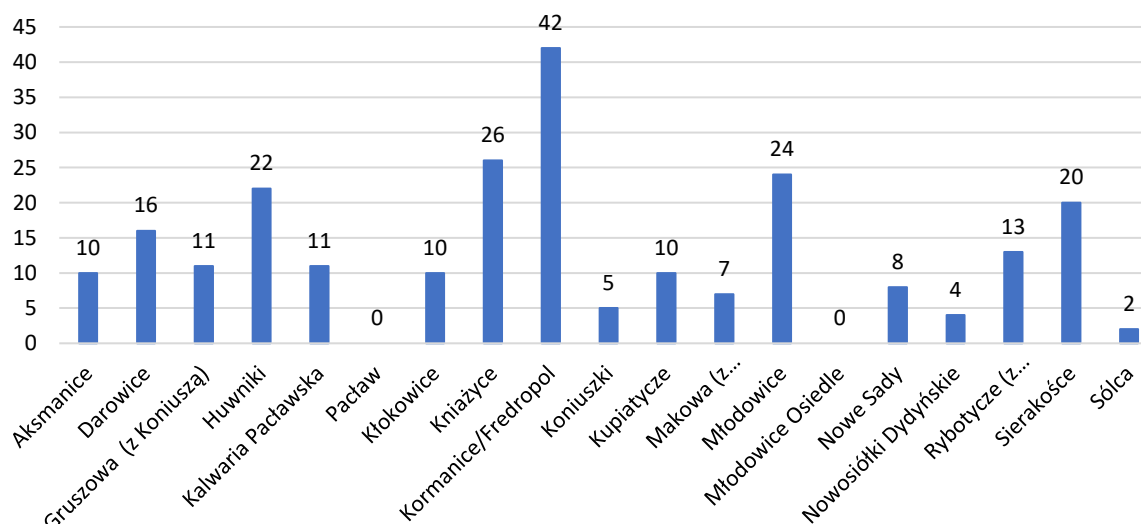

K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	4
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	7
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	2
O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	14
P. Edukacja	17
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	7
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	7
S. Pozostała działalność usługowa w tym sekcja T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	31

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Zdecydowana większość podmiotów gospodarczych zlokalizowana jest na terenie sołectwa Fredropol.

Liczba podmiotów gospodarczych z podziałem na sołectwa

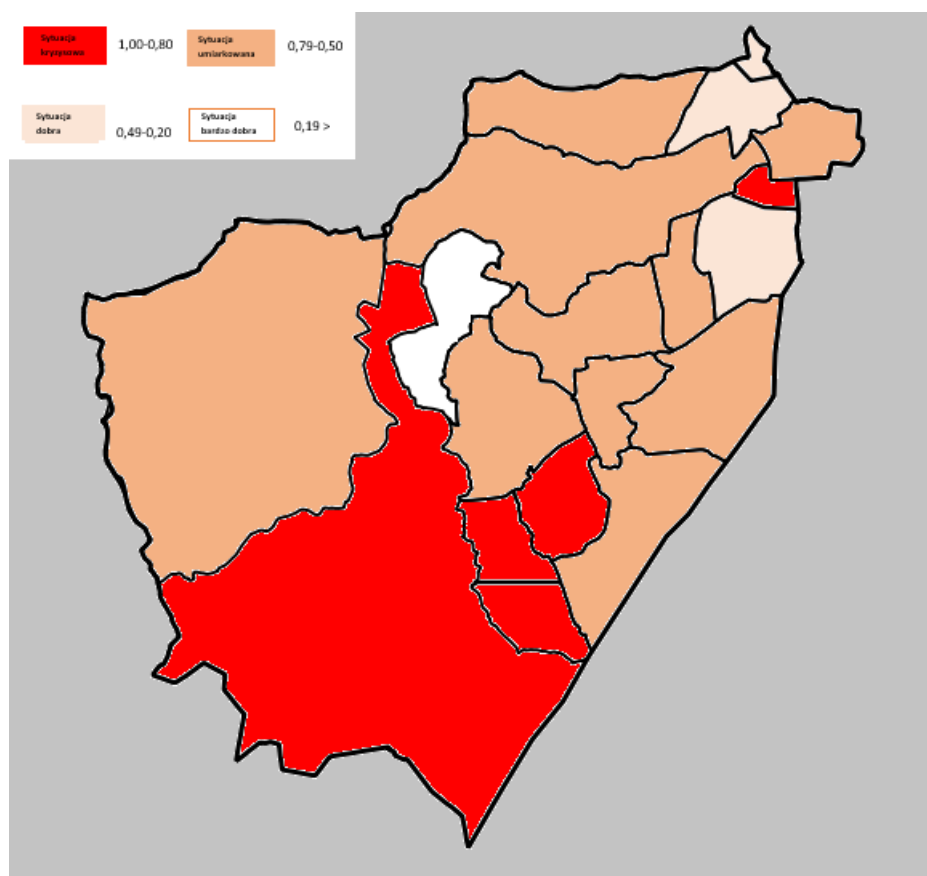
Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarczych z podziałem na sołectwa na terenie gminy Fredropol w roku 2015.

Źródło: Urząd Gminy Fredropol.

Podstawowym miernikiem rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości mieszkańców danego obszaru jest wskaźnik obrazujący liczbę podmiotów gospodarczych przypadających na każde 100 mieszkańców danego sołectwa.

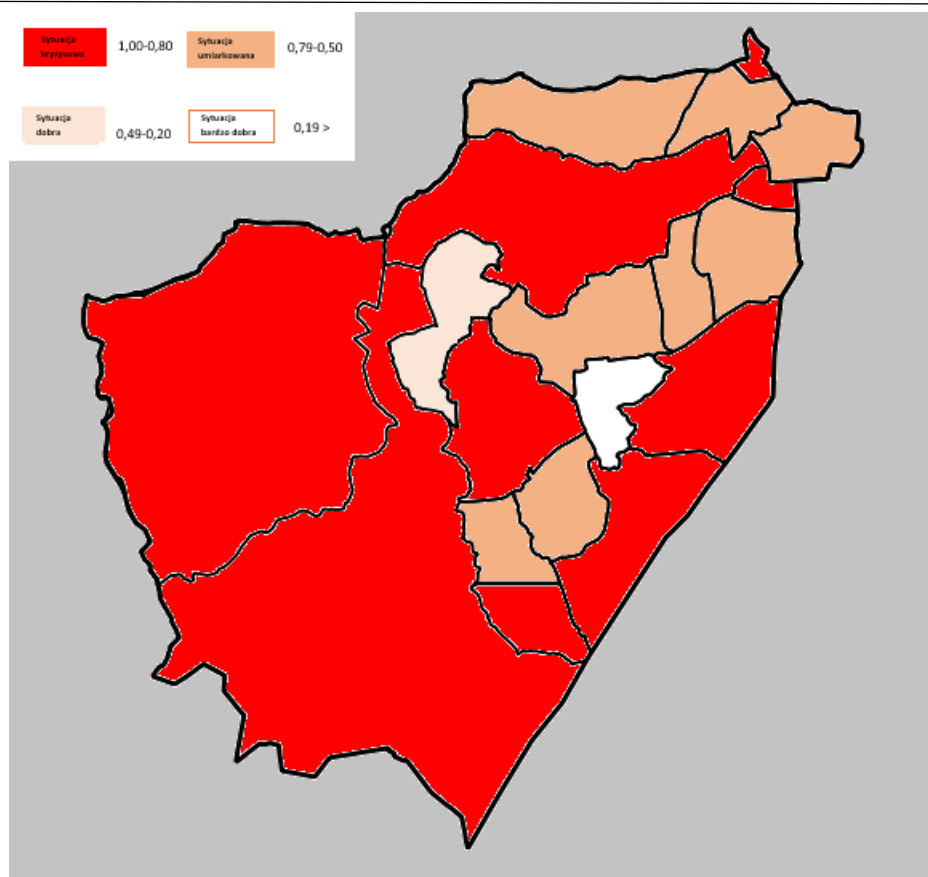
Zdecydowanie najwyższym nasyceniem podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców cechuje się sołectwo Gruszowa.

Rysunek 15. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach analizy sfery gospodarczej przeanalizowano liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Fredropol. Do obszarów najmniej problemowych (największa liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa) zaliczono sołectwo Sólca.

Rysunek 16. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.3. Strefa przestrzenno – funkcjonalna – analiza wskaźnikowa

---

4.3.1. Dostępność komunikacyjna

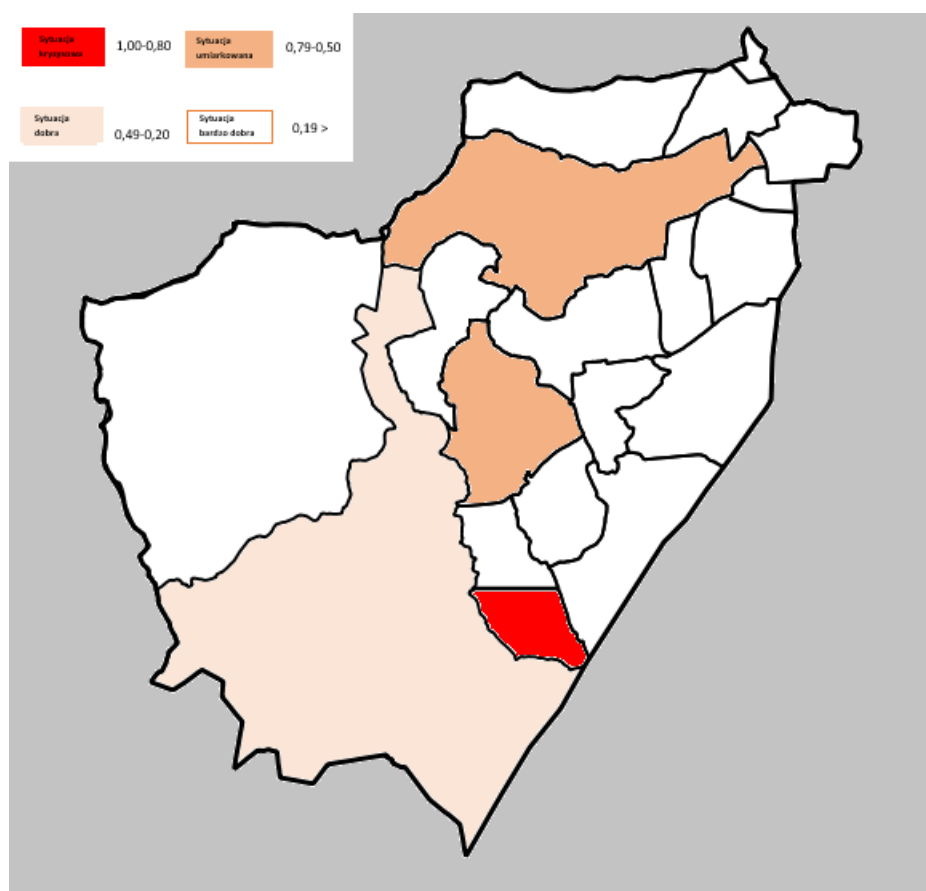
Podstawą komunikacji i połączeń w Gminie są drogi powiatowe i gminne. Układ dróg powiatowych jest właściwy dla komunikacji gminnej. Drogi gminne uzupełniają sieć dróg pozostałych, co pozwala na dojazd do wszystkich miejscowości na terenie Gminy. Stan techniczny dróg o powierzchni gruntowej lub żwirowej jest zadowalający. Obszar Gminy położony jest poza siecią dróg krajowych i wojewódzkich.

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy Fredropol wynosi 74,387 km, natomiast dróg gminnych 49,618 km.

Wyżej wymieniony układ drogowy corocznie generuje przestępstwa i wykroczenia związane z ruchem drogowym. Takie zdarzenia bezpośrednio związane są funkcjonalnością sieci drogowej gminy, zaś ich natężenie oraz lokalizacja wskazują na obszary problemowe w tym zakresie.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa.

Rysunek 17. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.3.2. Zabytki

Na terenie Gminy zachowały się godne uwagi obiekty architektury, parki i stanowiska archeologiczne, które ujęte są w rejestrze zabytków lub w wykazie obiektów zabytkowych. Charakterystyczną

architekturę i konstrukcje terenu Gminy Fredropol stanowią także blisko dwustuletnie domy mieszkalne.

Liczne zabytki architektury wpisane do rejestru, w tym duży zespół Kalwarii Pałacowskiej, znany w całej Polsce sprzyjają zainteresowaniu pielgrzymów i turystów. Miejscowość Pałaców posiada dwie grupy zabudowy, w tym w większości zabytkowej. Obie te zabudowy łączy duży zespół klasztorny, stale rozbudowywany i modernizowany.

Sanktuarium Męki Pańskiej i Matki Bożej w Kalwarii Pałacowskiej jest miejscem kultu religijnego i licznych pielgrzymek, które przybywają tu od ponad 300 lat. Każdego roku w dniach 11 – 15 sierpnia odbywa się tutaj Wielki Odpust na Uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, który stanowi finał wszystkich rocznych świąt i odpustów. Uczestniczą w nim pielgrzymi nie tylko z okolicznych miejscowości, lecz także z zagranicy. W lipcu w Kalwarii Pałacowskiej organizowane są Franciszkańskie Spotkania Młodych. W ramach spotkań odbywa się bieg przełajowy "Dróżki kalwaryjskie", w którym nagrodą jest Puchar Starosty Przemyskiego. Okolice kalwaryjskiego sanktuarium, a szczególnie zbocza opadające ku malowniczej dolinie Wiaru, są obszarem o bogatych walorach przyrodniczych.

Rysunek 18. Kaplica przy dróżkach kalwaryjskich.

Rysunek 19. Kaplica przy drózkach kalwaryjskich.

Do najciekawszych zabytków poza zespołem klasztorno – kościelnym oo. Franciszkanów w Kalwarii Pałacowskiej należy m.in.: obronna cerkiew p.w. św. Onufrego w Posadzie Rybotyckiej /przełom XVI i XVII w./, która jest najstarszą zachowaną cerkwią na ziemiach polskich, dwór obronny w Sierakościach /początek XVII w./ a także pozostałości kompleksu obronnych budowli i umocnień Twierdzy Przemyśl.

Rysunek 20. Cerkiew p.w. Św. Onufrego w Posadzie Rybotyckiej.

łącznie na terenie gminy zlokalizowanych jest 308 zabytków, z czego większość to kapliczki oraz zabytkowe domy.

Tabela 4. Liczba zabytków na terenie gminy Fredropol z podziałem na sołectwa.

Sołectwo	Liczba zabytków
Aksmanice	5
Darowice	10
Gruszowa (z Koniuszą)	1
Huwniki	20
Kalwaria Paclawska	87
Paclaw	14
Kłokowice	6
Kniażyce	8
Kormanice/Fredropol	26
Koniuszki	2
Kupiatycze	10
Makowa (z Leszczynami, Sopotnikiem i Paportnem)	5
Młodowice	6
Młodowice Osiedle	0

Nowe Sady	22
Nowosiółki Dydyńskie	9
Rybotycze (z Borysławką, Kopysnem i Posadą Rybotycką)	58
Sierakośce	16
Sólca	3
RAZEM	308

Źródło: Urząd Gminy Fredropol.

4.4. Strefa techniczna – analiza wskaźnikowa

Wśród grupy zjawisk negatywnych wyodrębniono również sferę techniczną rozumianą przede wszystkim jako degradację stanu technicznego obiektów budowlanych.

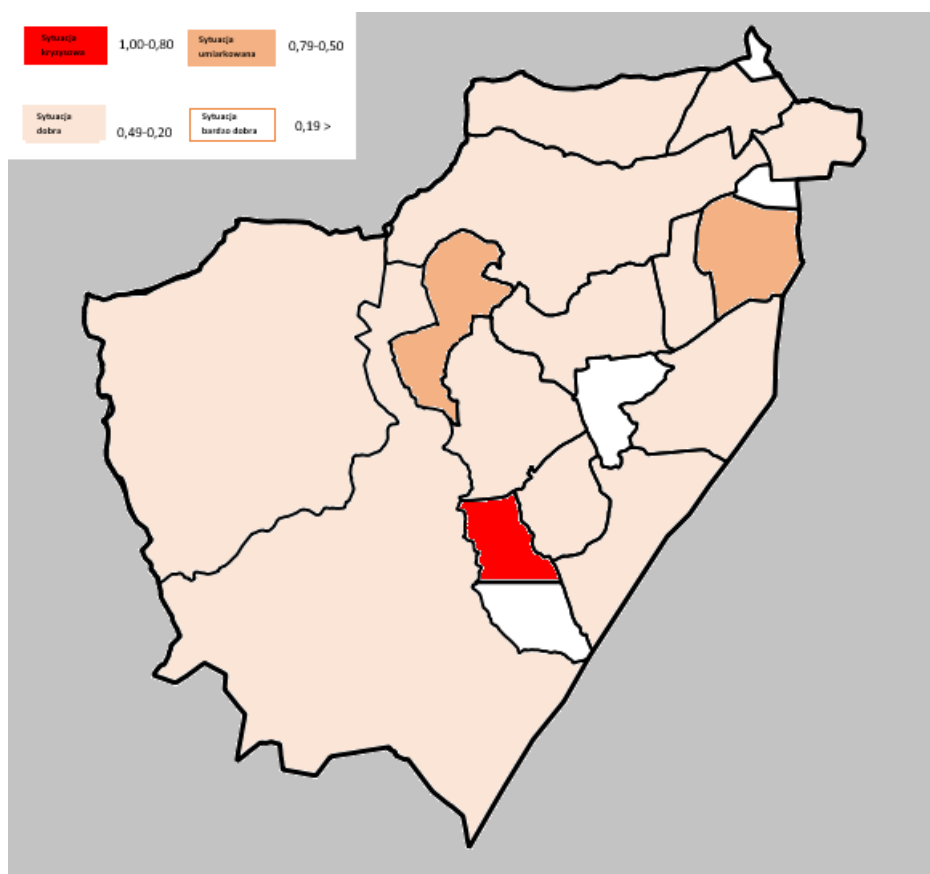
Tabela 5. Liczba obiektów zawierających azbest z podziałem na sołectwa.

Sołectwo	Liczba obiektów zawierających azbest	Ilość [m ²]
Aksmanice	33	3 906,00
Darowice	29	4 433,00
Gruszowa (z Koniuszą)	22	2 517,00
Huwniki	55	3 784,00
Kalwaria Paclawska	38	5 592,00
Paclaw	0	0,00
Kłokowice	24	3 442,00
Kniażyce	49	6 151,00
Kormanice/Fredropol	91	13 444,00
Koniuszki	2	2 131,00
Kupiatycze	33	4 308,00
Makowa (z Leszczynami, Sopotnikiem i Paportnem)	66	4 593,00
Młodowice	89	14 334,00
Młodowice Osiedle	0	0,00
Nowe Sady	37	4 460,00
Nowosiółki Dydyńskie	20	2 332,00
Rybotycze (z Borysławką, Kopysnem i Posadą Rybotycką)	78	5 940,00
Sierakośce	75	14 771,00
Sólca	3	389,00
RAZEM	744,00	96 527,00

Źródło: Urząd Gminy Fredropol.

Wskaźnikiem, który pozwala w sposób ogólny oszacować uwarunkowania przestrzenne danego obszaru (np. zwiększone ryzyko konieczności przeprowadzenia remontu) jest obecność azbestu na budynkach zlokalizowanych na terenie gminy. Stopień degradacji budynków mieszkalnych analizowano za pomocą liczby budynków, które zawierają wyroby azbestowe na 100 mieszkańców sołectwa.

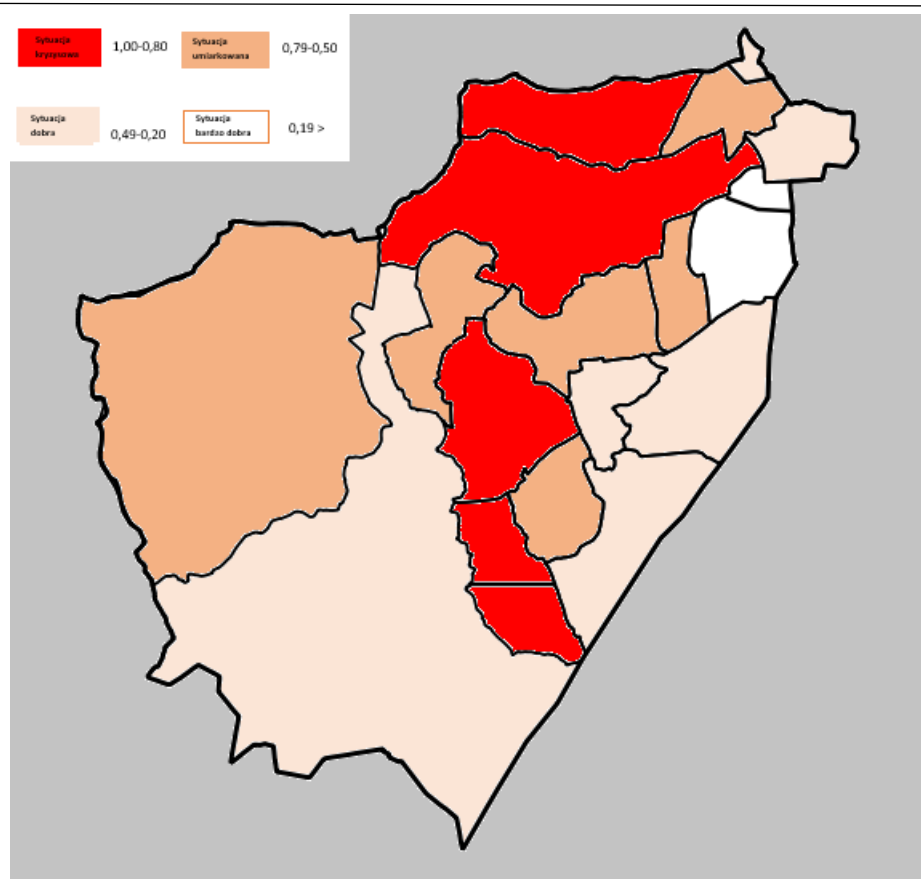

Rysunek 21. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba obiektów zawierających azbest na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Największa koncentracja wyrobów azbestowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa występuje na terenie sołectwa Kalwaria Pałacowska.

Wskaźnikiem, który pozwala w sposób ogólny oszacować uwarunkowania techniczne danego obszaru (np. zwiększone ryzyko konieczności przeprowadzenia przebudowy obiektu z uwagi na zużycie materiałów, instalacji) jest udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych.

Rysunek 22. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych.

Źródło: Opracowanie własne.

4.5. Strefa środowiskowa

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Gmina Fredropol należy do stosunkowo słabo wyposażonych w infrastrukturę techniczną. Warunki naturalne słabej wodonośności gruntu na terenie Gminy utrudniają budowę dużych ujęć, a ujęcia z rzeki lub potoków wymagają kosztownych inwestycji. Gminę pozostawia się na indywidualnych poborach wody z możliwością budowy małych, grupowych ujęć użyteczności publicznej.

Tabela 6. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Fredropol (stan na 31.12.2015 r.).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość
1	Długość czynnej sieci rozdzielczej	km	10,2
2	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	44

3	Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	24,7
4	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	434
5	% ludności korzystający z instalacji	%	7,7
6	Zużycie wody na jednego mieszkańca	m ³	4,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Tabela 7. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Fredropol (stan na 31.12.2015 r.).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość
1	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	60,6
2	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	599
3	Ścieki odprowadzone	dam ³	53,0
4	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	2 237
5	% ludności korzystający z instalacji	%	39,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Ze względu na brak miarodajnych danych nt. przekroczenia standardów jakości środowiska, w analizie nie uwzględniono danych dotyczących negatywnych zjawisk środowiskowych.

5. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego - podsumowanie analizy wskaźnikowej

5.1. Strefa społeczna

Diagnoza zjawisk społecznych jest pierwszym etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Fredropol. Wyznaczono 9 wskaźników, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie społecznej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Wskaźnik liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa,

- Liczba przydzielonych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba przydzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba popełnionych wykroczeń na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym na 100 mieszkańców sołectwa (stopa bezrobocia),
- Liczba długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Frekwencja wyborcza.

Tabela 8. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy społecznej.

Sołectwo	Strefa społeczna									Wskaźnik sumaryczny (WS)
	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa	Liczba przydzielonych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba przydzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba popełnionych wykroczeń na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia) na 100 mieszkańców sołectwa	Długotrwale bezrobotni (powyżej 24 miesięcy) na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców sołectwa	Frekwencja wyborcza	
Aksmanice	0,33	0,05	0,53	0,36	0,00	0,49	0,00	0,75	0,84	3,35
Darowice	0,37	0,01	0,56	0,00	0,00	0,48	0,47	0,36	0,00	2,25
Gruszowa (z Koniuszą)	0,38	0,01	0,43	0,00	0,00	0,45	0,59	1,00	0,60	3,46
Huwniki	0,94	0,14	1,00	0,60	0,78	0,50	0,60	0,64	1,00	6,20
Kalwaria Pałacowska	0,56	0,08	0,02	0,56	0,83	0,38	0,00	0,23	0,28	2,94
Paclaw	1,00	0,02	0,07	0,00	0,00	0,44	0,00	1,00	0,47	3,00
Kłokowice	0,29	0,25	0,00	0,00	0,00	0,39	0,53	0,63	0,49	2,58
Kniażyce	0,36	0,00	0,08	0,38	0,38	0,35	0,25	0,48	0,35	2,63
Kormanice/Fredropol	0,72	1,00	0,91	0,68	0,91	0,65	0,60	0,79	0,95	7,21
Koniuszki	0,46	0,03	0,43	0,72	0,00	0,46	0,72	0,00	0,79	3,61
Kupiatycze	0,36	0,05	0,48	0,32	0,49	0,21	0,49	0,78	0,44	3,62
Makowa (z Leszczynami, Sopotnikiem i Paportnem)	0,38	0,00	0,34	0,00	0,24	0,34	0,31	1,00	0,05	2,66
Młodowice	0,14	0,00	0,08	0,75	0,68	1,00	0,60	0,79	0,24	4,28
Młodowice Osiedle	0,00	0,64	0,40	0,48	0,00	0,00	0,00	0,67	0,23	2,42
Nowe Sady	0,28	0,34	0,12	0,00	0,13	0,49	0,00	0,75	0,08	2,19

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Fredropol

Nowosiółki Dydyńskie	0,33	0,00	0,23	0,56	0,00	0,52	1,00	0,54	0,93	4,11
Rybotycze (z Borysławką, Kopysnem i Posadą Rybotycką)	0,81	0,31	0,78	1,00	1,00	0,74	0,52	0,64	0,85	6,65
Sierakońce	0,32	0,10	0,09	0,52	0,20	0,53	0,11	0,85	0,39	3,11
Sólca	0,69	0,00	0,08	0,00	0,00	0,70	0,00	1,00	0,76	3,23

Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja kryzysowa

Sytuacja umiarkowana

Sytuacja dobra

Sytuacja bardzo dobra

5.2. Strefa gospodarcza

Diagnoza zjawisk gospodarczych była drugim etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Fredropol. Wyznaczono 2 wskaźniki, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie gospodarczej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.

Tabela 9. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy gospodarczej.

Strefa gospodarcza			
Sołectwo	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa	Wskaźnik sumaryczny (WS)
Aksmanice	0,72	0,76	1,48
Darowice	0,43	0,69	1,12
Gruszowa (z Koniuszą)	0,00	0,22	0,22
Huwniki	0,71	0,94	1,65
Kalwaria Paclawska	0,06	0,63	0,69
Paclaw	1,00	1,00	2,00
Kłokowice	0,59	0,65	1,24
Kniażyce	0,50	0,75	1,25
Kormanice/Fredropol	0,51	0,85	1,36
Koniuszki	0,44	1,00	1,44
Kupiatycze	0,75	0,79	1,54
Makowa (z Leszczynami, Sopotnikiem i Paportnem)	0,83	1,00	1,83
Młodowice	0,44	0,50	0,94
Młodowice Osiedle	1,00	1,00	2,00
Nowe Sady	0,77	0,88	1,65
Nowosiółki Dydyńskie	0,80	0,78	1,58
Rybotycze (z Borysławką, Kopysnem i Posadą Rybotycką)	0,74	0,91	1,65
Sierakośce	0,67	0,93	1,60
Sólca	0,77	0,00	0,77

Źródło: Opracowanie własne.

5.3. Strefa techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa

Diagnoza zjawisk technicznych i przestrzenno – funkcjonalnych była trzecim etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Fredropol. Wyznaczono 3 wskaźniki, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Liczba zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Powierzchnia obiektów zawierających azbest na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych.

Ze względu na brak miarodajnych danych nt. przekroczenia standardów jakości środowiska, w analizie nie uwzględniono danych dotyczących negatywnych zjawisk środowiskowych.

Tabela 10. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej.

Strefa funkcjonalno – przestrzenna, techniczna				
Sołectwo	Liczba zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa	Powierzchnia obiektów zawierających azbest na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych	Wskaźnik sumaryczny (WS)
Aksmanice	0,00	0,28	0,76	1,04
Darowice	0,00	0,32	0,79	1,11

Gruszowa (z Koniuszą)	0,00	0,62	0,69	1,31
Huwniki	0,60	0,22	1,00	1,82
Kalwaria Paćławska	0,00	1,00	0,83	1,83
Paćław	1,00	0,00	0,93	1,93
Kłokowice	0,00	0,30	0,59	0,89
Kniażyce	0,09	0,29	0,83	1,21
Kormanice/Fredropol	0,52	0,33	1,00	1,85
Koniuszki	0,00	0,07	0,31	0,38
Kupiatycze	0,11	0,25	0,34	0,70
Makowa (z Leszczynami, Sopotnikiem i Paportnem)	0,22	0,49	0,38	1,09
Młodowice	0,00	0,64	0,07	0,71
Młodowice Osiedle	0,00	0,00	0,00	0,00
Nowe Sady	0,00	0,32	0,38	0,70
Nowosiółki Dydyńskie	0,00	0,32	0,55	0,87
Rybotycze (z Borysławką, Kopysnem i Posadą Rybotycką)	0,69	0,48	0,79	1,96
Sierakońce	0,00	0,38	0,48	0,86
Sólca	0,00	0,11	0,38	0,49

Źródło: Opracowanie własne.

5.4. Zasięg obszarów zdegradowanych

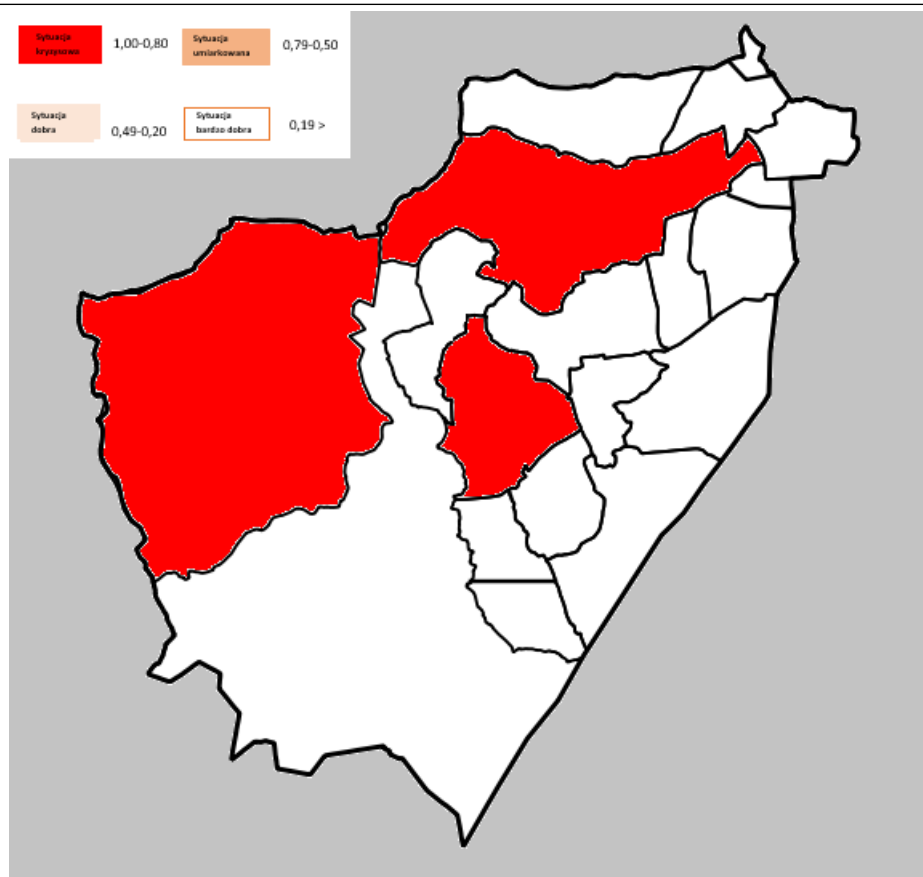
Kluczowym etapem przeprowadzonej analizy było wskazanie obszarów zdegradowanych, które po pierwsze wykazują największą liczbę negatywnych aspektów społecznych oraz dodatkowo w pozostałych analizowanych strefach wykazują także kumulację cech (dotyczącej strefy gospodarczej bądź strefy technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej).

Tabela 11. Wskaźniki degradacji dla sołectw na terenie gminy Fredropol.

Sołectwo	Wskaźnik sumaryczny dla strefy społecznej	Wskaźnik sumaryczny dla strefy gospodarczej	Wskaźnik sumaryczny dla strefy funkcjonalno - przestrzennej, technicznej i środowiskowej	Wskaźnik degradacji
Aksmanice	3,35	1,48	1,04	5,87
Darowice	2,25	1,12	1,11	4,48
Gruszowa (z Koniuszą)	3,46	0,22	1,31	4,99
Huwniki	6,20	1,65	1,82	9,67
Kalwaria Paclawska	2,94	0,69	1,83	5,46
Paclaw	3,00	2,00	1,93	6,93
Kłokowice	2,58	1,24	0,89	4,71
Kniażyce	2,63	1,25	1,21	5,09
Kormanice/Fredropol	7,21	1,36	1,85	10,42
Koniuszki	3,61	1,44	0,38	5,43
Kupiatycze	3,62	1,54	0,70	5,86
Makowa (z Leszczynami, Sopotnikiem i Paportnem)	2,66	1,83	1,09	5,58
Młodowice	4,28	0,94	0,71	5,93
Młodowice Osiedle	2,42	2,00	0,00	4,42
Nowe Sady	2,19	1,65	0,70	4,54
Nowosiółki Dydyńskie	4,11	1,58	0,87	6,56
Rybotycze (z Borysławką, Kopysnem i Posadą Rybotycką)	6,65	1,65	1,96	10,26
Sierakośce	3,11	1,60	0,86	5,57
Sólca	3,23	0,77	0,49	4,49

Źródło: Opracowanie własne.

Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na wskazanie obszaru zdegradowanego, który obejmuje teren sołectw **Huwniki, Fredropol oraz Rybotycze**.

Rysunek 23. Obszary zdegradowane wyznaczone na podstawie uzyskanego wskaźnika degradacji.
Źródło: Opracowanie własne.

5.5. Uzasadnienie wyboru obszarów zdegradowanych

Poniżej przedstawiono uzasadnienie wyboru sołectw Fredropol, Huwniki oraz Rybotycze jako obszary zdegradowane na terenie gminy Fredropol.

Huwniki

- Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa (problem starzejącego się społeczeństwa).
- Wysoka liczba świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność (problemy społeczne mieszkańców).
- Najniższa frekwencja wyborcza (brak udziału mieszkańców w życiu publicznym).

- Niski wskaźnik rozwoju przedsiębiorczości (liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa, co może wiązać się z pogłębianiem patologii społecznych, szczególnie ubóstwa).
- Wysoka wartość liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych (degradacja przestrzeni publicznej).

Fredropol

- Największa liczba świadczeń przyznanych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
- Największa liczba świadczeń przyznanych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej ze względu na niepełnosprawność.
- Wysoka liczba odnotowanych wykroczeń w porównaniu do pozostałych sołectw (brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców).
- Niska frekwencja wyborcza (brak udziału mieszkańców w życiu publicznym).
- Niski wskaźnik rozwoju przedsiębiorczości (liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa, co może wiązać się z pogłębianiem patologii społecznych, szczególnie ubóstwa).
- Wysoka wartość liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych (degradacja przestrzeni publicznej).

Rybotycze

- Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa (problem starzejącego się społeczeństwa).
- Wysoka liczba odnotowanych przestępstw w porównaniu do pozostałych sołectw (brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców).
- Wysoka liczba odnotowanych wykroczeń w porównaniu do pozostałych sołectw (brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców).
- Niska frekwencja wyborcza (brak udziału mieszkańców w życiu publicznym).

- Niski wskaźnik rozwoju przedsiębiorczości (liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa, co może wiązać się z pogłębianiem patologii społecznych, szczególnie ubóstwa).

5.6. Obszary zdegradowane w badaniu społecznym

6. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

Strefa społeczna

W tabeli poniżej przedstawiono wybrane wskaźniki dotyczące sfery społecznej obszaru rewitalizacji na tle danych dla całej gminy oraz województwa podkarpackiego.

Tabela 12. Porównanie wartości referencyjnych dla strefy społecznej.

	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania	Korzystający ze świadczeń społecznych z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania
Wartość referencyjna dla obszaru rewitalizacji	40,50%	26,68	13,63%
Wartość referencyjna dla gminy Fredropol	34,17%	13,79	11,22%
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	27,9%	3,16	10,2%

Źródło: Opracowanie własne.

Na terenie obszaru rewitalizacji można zauważyć wyraźne problemy związane ze strukturą demograficzną. Widocznym trendem jest starzenie się społeczeństwa. Osoby starsze często zostają bez opieki, co jest związane z odpływem osób młodych z terenu gminy, najczęściej w celach zarobkowych.

Na obszarze rewitalizacji przyznanych zostało najwięcej świadczeń przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, w tym w szczególności z tytułu niepełnosprawności. W związku z tym na obszarze rewitalizacji występuje najwięcej problemów związanych m.in. z ubóstwem, wielodzietnością.

Ponadto mieszkańcy obszaru rewitalizacji wykazują najmniejszą aktywność w życiu publicznym (najniższa frekwencja wyborcza).

Sfera funkcjonalno-przestrzenna i techniczna

Na obszarze rewitalizacji występuje szereg problemów:

- Stan dróg na obszarze rewitalizacji określono jako bardzo zły,
- Brak zagospodarowania obiektów możliwych do zagospodarowania pod kątem turystycznym,
- Liczne budynki, w tym użyteczności publicznej zawierające wyroby azbestowe,
- Największa liczba wypadków i innych zdarzeń drogowych odnotowywana jest na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Tabela 13. Porównanie wartości referencyjnych dla strefy funkcjonalno-przestrzennej i technicznej.

	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w realizacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszka
Wartość referencyjna dla obszaru rewitalizacji	81,00%
Wartość referencyjna dla gminy Fredropol	76,96%
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	76,36%

Źródło: Opracowanie własne.

Strefa gospodarcza

Strefa gospodarcza zarówno na obszarze rewitalizacji jak i na terenie całej gminy nie jest dostatecznie rozwinięta.

Na terenie obszaru rewitalizacji występuje bardzo niski wskaźnik przedsiębiorczości, ponadto odnotowuje się bardzo powolny wzrost gospodarczy związany z rejestrowaniem nowych podmiotów gospodarczych.

Obszar rewitalizacji jak i cała gmina Fredropol posiada ogromny potencjał turystyczny związany niezwykłymi walorami przyrodniczymi, kulturowymi i religijnymi, który nie jest wykorzystywany.

Tabela 14. Porównanie wartości referencyjnych dla strefy gospodarczej.

	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa
Wartość referencyjna dla obszaru rewitalizacji	4,1	0,3
Wartość referencyjna dla gminy Fredropol	4,3	0,5
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	7,6	10,6

Źródło: Opracowanie własne.

7. Analiza SWOT

Analiza SWOT dla obszaru rewitalizacji na terenie gminy Fredropol została opracowana podczas warsztatów rewitalizacyjnych wraz z mieszkańcami gminy.

- wzrost poziomu wykształcenia Społeczeństwa
- niezwykle walory przyrodniczo-krajobrazowe
- obiekty kultu religijnego
- stosunkowo niski poziom przestępczości

- mała liczba miejsc pracy
- niski poziom przedsiębiorczości
- wysoka liczba przydzielonych świadczeń przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- duża liczba małych, niskotowarowych gospodarstw rolnych
- brak mieszkań socjalnych, zastępczych, chronionych
- starzejące się społeczeństwo
- braki w wyposażeniu infrastruktury drogowej - chodniki, oświetlenie, urządzenia bezpieczeństwa

- Dostępność środków finansowych UE na rozwój, w tym na rewitalizację obszarów kryzysowych
- wdrażanie nowoczesnych strategii pomocowych i podniesienie poziomu świadomości społecznej,
- rozwój przedsiębiorczości
- Rozwój agroturystyki
- Zwiększenie integracji społecznej
- Zmniejszenie poziomu ubóstwa

- pogłębianie się ubóstwa
- długotrwałe uzależnienie rodzin od pomocy społecznej
- zanik aktywności społecznej
- brak działań w zakresie wykorzystania potencjału turystycznego gminy
- brak rozwoju przedsiębiorczości
- Niewystarczająca dostępność zewnętrznych środków pomocowych (UE, programy rządowe) na rewitalizację prowadząca do „mozaikowych efektów” rewitalizacji

---

8. Wizja obszaru i cele rewitalizacji

Określona wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji stanowi wyraz aspiracji władz samorządowych, mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji, obrazujący docelowy stan obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji.

Dzięki analizie wewnętrznych potencjałów, zewnętrznych uwarunkowań oraz wyzwań i potrzeb rozwojowych, które zidentyfikowane zostały na podstawie analizy sytuacji gminy i obszarów rewitalizacji oraz partycypacji społecznej możliwe było sformułowania wizji rewitalizacji gminy Fredropol.

Gmina Fredropol to wyjątkowo atrakcyjny turystycznie obszar wykorzystujący dziedzictwo kulturalne i niezwykle walory środowiskowe o zrównoważonym rozwoju społecznym, gospodarczym i przestrzennym z bogato rozwiniętą bazą turystyczną oraz wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości.

Osiągnięcie przyjętej wizji obszaru może być możliwe dzięki realizacji celów rewitalizacji i przypisanych im kierunków działań. Ich zakres wynika bezpośrednio z przeprowadzonej diagnozy

stanu obszarów kryzysowych gminy oraz z postulatów dotyczących oczekiwanych zmian podnoszonych przez mieszkańców w trakcie przeprowadzanych konsultacji społecznych.

1. Cele rewitalizacji – Strefa społeczna

- 1.1. Włączenie społeczne i zawodowe mieszkańców obszaru dotkniętych ubóstwem.**
- 1.2. Poprawa opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.**
- 1.3. Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy.**
- 1.4. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców gminy.**
- 1.5. Wyrównanie szans edukacyjnych młodzieży na terenie gminy.**
- 1.6. Stworzenie perspektyw dla ludzi młodych i zatrzymanie emigracji wykształconych, kreatywnych mieszkańców.**
- 1.7. Zwiększenie dostępności dla mieszkańców do obiektów sportowych i kulturowych, umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu.**
- 1.8. Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).**

2. Cele rewitalizacji – Strefa gospodarcza

- 2.1. Stworzenie zachęt do podjęcia działalności gospodarczej.**
- 2.2. Podniesienie jakości i poziomu życia mieszkańców poprzez wsparcie przedsiębiorczości na rewitalizowanym obszarze.**

3. Cele rewitalizacji – Strefa przestrzenno-funkcjonalna i techniczna

- 3.1. Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.**
- 3.2. Wykorzystanie turystycznego potencjału obszaru poprzez rozbudowę infrastruktury turystycznej na terenie gminy.**
- 3.3. Poprawa dostępności obszaru zdegradowanego oraz infrastruktury komunikacyjnej.**
- 3.4. Poprawa estetyki i funkcjonalności obszarów zdegradowanych.**

4. Cele rewitalizacji – Strefa środowiskowa

4.1. Przeciwdziałanie zanieczyszczeniu środowiska naturalnego.

4.2. Ograniczenie zjawiska niskiej emisji i rozwój odnawialnych źródeł energii.

9. Lista projektów rewitalizacyjnych

W trakcie otwartego naboru oraz propozycji własnych gminy określono zestaw projektów rewitalizacyjnych, które warunkują prawidłowe wdrożenie zaplanowanych w ramach programu rewitalizacji celów rewitalizacji. W dłuższej perspektywie ich realizacja, poprzez stopniowe wyprowadzanie obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej, ma pomóc w osiągnięciu zamierzonej wizji rewitalizacji, pożądanego obrazu obszaru rewitalizacji gminy Fredropol.

9.1. Projekty główne

W celu osiągnięcia przedstawionej powyżej wizji, a także celów rewitalizacji obszarów gminy w oparciu o identyfikację potrzeb społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, a także możliwości inwestycyjnych, przedstawiono listę projektów głównych przewidzianych do realizacji w perspektywie czasowej 2017-2023.

Projekt nr 1 (główny)	
Nazwa Projektu	Budynek o funkcji kulturalnej, oświatowej, biurowo – administracyjnej w Fredopolu
Obszar wsparcia	Społeczny, przestrzenno – funkcjonalny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol
Opis Projektu	Etap I: Rozbudowa budynku Urzędu Gminy Projekt zakłada rozbudowę Urzędu Gminy o budynek o funkcji kulturalnej, oświatowej, biurowo-administracyjnej w Fredopolu wraz z zagospodarowaniem terenu oraz instalacjami wewnętrznymi: elektryki, wody, kanalizacji i wentylacji mechanicznej oraz rozbudowa budynku gospodarczego o garaż dwustanowiskowy.

	<p>Etap II Integracja społeczna na rzecz aktywizacji zawodowej na rewitalizowanym obszarze gminy Fredropol</p> <p>Wsparciem zostaną objęte osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Zaplanowano m.in. działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indywidualne i grupowe poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, prawne, doradztwo zawodowe); - Warsztaty prowadzenia gospodarstwa domowego (gospodarowania budżetem, zdrowego odżywiania się, rolę aktywnego spędzania czasu); - Trening kompetencji interpersonalnych; - Sfinansowanie zatrudnienia konsultanta ds. Osób Niepełnosprawnych: - Udział w imprezach kulturalnych organizowanych przez Samorządowy Ośrodek Kultury – bezkosztowo - Kurs komputerowy dla uczestników w zakresie podstawowym (ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności poszukiwania pracy, przygotowywania aplikacji dla pracodawców).
Lokalizacja projektu	<p>Sołectwo Fredropol</p> <p>Działki o nr ewid. 220/4, 414/2</p>
Planowany koszt	2 500 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	<p>1.1.Włączenie społeczne i zawodowe mieszkańców obszaru dotkniętych ubóstwem.</p> <p>1.7.Zwiększenie dostępności dla mieszkańców do obiektów sportowych i kulturalnych, umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu.</p> <p>3.1.Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.</p>
Prognozowane rezultaty	<p>Na terenie obszaru rewitalizacji brak jest instytucji o funkcji kulturalnej.</p> <p>W dostosowanym obiekcie mogłyby być prowadzone działania przyczyniające się do integracji społecznej mieszkańców, którym grozi wykluczenie społeczne oraz liczne warsztaty, które pobudziłyby przedsiębiorczość na obszarze rewitalizacji.</p>
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	<p>Liczba osób korzystających z budynku.</p> <p>Liczba zorganizowanych działań/warsztatów na rzecz integracji społecznej i pobudzenia przedsiębiorczości.</p>

Projekt nr 2 (główny)

Nazwa Projektu	<p>Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w postaci amfiteatru oraz urządzeń rekreacyjno – wypoczynkowych w miejscowości Huwniki nad rzeką Wiar</p>
----------------	---

Obszar wsparcia	Społeczny, przestrzenno – techniczny, gospodarczy
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol
Opis Projektu	W ramach realizacji projektu planowane jest zagospodarowanie przestrzeni publicznej w postaci amfiteatru oraz urzådzeñ rekreacyjno – wypoczynkowych w miejscowości Huwniki nad rzeką Wiar w celu rozwoju przedsiębiorczości i integracji społecznej mieszkañców oraz promocji obszarów rewitalizacji.
Lokalizacja projektu	Sołectwo Huwniki Działka o nr ewid. 350/3
Planowany koszt	1 200 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.3.Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy. 1.7.Zwiększenie dostępności dla mieszkañców do obiektów sportowych i kulturowych, umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu. 1.8.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu). 2.1.Stworzenie zachęty do podjęcia działalności gospodarczej. 2.2.Podniesienie jakości i poziomu życia mieszkañców poprzez wsparcie przedsiębiorczości na rewitalizowanym obszarze.
Prognozowane rezultaty	Zagospodarowanie atrakcyjnej przestrzeni nad rzeką Wiar w sprzęt rekreacyjno – wypoczynkowy spowoduje liczniejsze odwiedzanie tego miejsca oraz zaktywizuje miejscową społeczność do podejmowania działań związanych z obsługą agroturystyczną turystów. Powstanie amfiteatru będzie wiązać się z większą liczbą wydarzeń kulturalnych i tym samym zwiększy integrację społeczną mieszkañców.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Liczba osób korzystających z zagospodarowanej przestrzeni.

Projekt nr 3 (główny)	
Nazwa Projektu	Modernizacja budynku o funkcji edukacyjno – kulturalnej w Rybotyczach
Obszar wsparcia	Społeczny, przestrzenno – funkcjonalny, techniczny, gospodarczy
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol
Opis Projektu	<p>Etap I – Modernizacja budynku szkoły w Rybotyczach Na terenie budynku znajduje się szkoła podstawowa, natomiast parter służy jako pomieszczenia koła gospodyń wiejskich. Obiekt istniejący wzniesiony kilkadziesiąt lat temu wymaga nakładów niezbędnych do jego odnowienia.</p> <p>Etap II - Zajęcia pozalekcyjne w szkołach Zakłada się realizację zajęć pozalekcyjnych. Za przygotowania planu zajęć pozalekcyjnych odpowiedzialny będzie dyrektor danej placówki. Plan ten powinien zapewniać realizację założonych celów i obejmować wszystkie zajęcia pozalekcyjne odbywające się na terenie szkoły.</p> <p>Wśród planowanych form aktywności pozalekcyjnej powinny znaleźć się zajęcia, które uzupełnią wiedzę uczniów mających problem z jej przyswojeniem w trakcie zajęć szkolnych oraz poszerzą wiedzę uczniów bardzo dobrze się uczących. Będą to zajęcia m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyrównawcze - pomagające nadrobić uczniom materiał szkolny i dostosować się do lepiej uczących się rówieśników; • Językowe, z naciskiem na język angielski; • Przedmiotów matematyczno- przyrodniczych.
Lokalizacja projektu	Sołectwo Rybotycze dz. nr 257
Planowany koszt	500 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	<p>1.5.Wyrównanie szans edukacyjnych młodzieży na terenie gminy.</p> <p>1.7.Zwiększenie dostępności dla mieszkańców do obiektów sportowych i kulturowych, umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu.</p> <p>1.8.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).</p> <p>3.1.Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.</p>
Prognozowane rezultaty	Modernizacja budynku poprawi warunki edukacyjne dzieci i nauczycieli korzystających z tej placówki jak również umożliwi organizowanie wydarzeń kulturalnych przez mieszkańców.

Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba wydarzeń kulturalnych na terenie placówki. Liczba zajęć poza lekcyjnych na terenie obiektu.
---	---

Projekt nr 4 (projekt główny)	
Nazwa Projektu	Ty także możesz zostać przedsiębiorcą
Obszar wsparcia	Społeczny, gospodarczy
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol
Opis Projektu	<p>Celem projektu jest rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji. Uczestnicy projektu wezmą udział w szkoleniach, konsultacjach z profesjonalistami, w czasie których poznają warunki prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Będą zdobywali umiejętności postaw otwartych wobec wyzwań rynku pracy, zdobędą umiejętności pozwalające na założenie i utrzymanie działalności gospodarczej, w tym również w formule spółdzielni socjalnej.</p> <p>Cykl szkoleń będzie obejmował wybrane aspekty prawne, fiskalne i organizacyjne prowadzenia działalności gospodarczej.</p> <p>W ramach projektu odbędą się także szkolenia dla osób prowadzących działalność gospodarczą z zakresu usług turystycznych oraz rolników prowadzących gospodarstwa agroturystyczne.</p> <p>Wśród tematów poruszanych w ramach cyklu szkoleniowego byłyby:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marketing turystyczny, czyli jak budować ofertę, jak promować m.in. internecie. • Obsługa klientów - uświadomienie uczestnikom znaczenia profesjonalnej i wieloaspektowej obsługi turystów. • Kwestie formalno-prawne związane z prowadzeniem działalności agroturystycznej i noclegowej.
Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	50 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2023

Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.3.Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy. 2.1. Stworzenie zachęt do podjęcia działalności gospodarczej.
Prognozowane rezultaty	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Projekt nr 5 (główny)	
Nazwa Projektu	Aktywne zawodowo kobiety w każdym wieku
Obszar wsparcia	Społeczny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Fredropolu Gmina Fredropol
Opis Projektu	<p>Projekt obejmuje szkolenia i kursy dla kobiet w starszym wieku zainteresowanych powrotem na rynek pracy (kobiety stanowią zdecydowaną większość wszystkich osób bezrobotnych na terenie gminy).</p> <p>Kobiety otrzymają wsparcie doradcze w zakresie wzmocnienia poczucia własnej wartości, asertywności, otwartości na zmiany i innowacje, w ramach szkoleń podniosą swe umiejętności pracy z komputerem, nawiązywania kontaktów społecznych.</p>
Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	50 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.3.Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy. 2.2 Stworzenie zachęt do podjęcia działalności gospodarczej..
Prognozowane rezultaty	Zmniejszenie bezrobocia wśród kobiet, które stanowią przewagę wśród osób bezrobotnych.

Projekt nr 6 (główny)	
Nazwa Projektu	Modernizacja i odnowa świetlicy wraz z działaniami społecznymi
Obszar wsparcia	Spółeczny, przestrzenno – funkcjonalny, techniczny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol
Opis Projektu	<p>Etap I – Modernizacja świetlicy w Huwnikach W ramach projektu prowadzona będzie modernizacja świetlicy polegająca na wymianie pokrycia dachowego wraz z remontem elementów więźby dachowej oraz dociepleniem dachu. W ramach inwestycji przeprowadzona będzie także termomodernizacja wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej oraz wymiana instalacji elektrycznej i wod – Kan. Kolejnym etapem będzie zmiana systemu ogrzewania.</p> <p>Etap II – Organizacja zajęć dla seniorów na terenie świetlicy (aktywni seniorzy) Projekt polega na kompleksowym wsparciu seniorów zamieszkujących obszar rewitalizacji. Będzie miał charakter cyklicznych działań w rodzaju: spotkania z kulturą (wyjścia/wyjazdy do instytucji kultury), działania prozdrowotne (spotkania z dietetykami, lekarzami), działania integracyjne i aktywizujące (spotkania, zajęcia sportowe dla seniorów).</p>
Lokalizacja projektu	Sołectwo Huwniki dz. nr 29
Planowany koszt	1 000 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	<p>1.2.Poprawa opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.</p> <p>1.7.Zwiększenie dostępności dla mieszkańców do obiektów sportowych i kulturowych, umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu.</p> <p>1.8.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).</p> <p>3.1.Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.</p>
Prognozowane rezultaty	Liczba zorganizowanych działań w ramach realizacji projektu.

9.2. Projekty uzupełniające

Projekty uzupełniające dopełniają prowadzoną politykę rewitalizacji. Niwelując problemy o charakterze społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym i środowiskowym stanowią ważny czynnik prowadzonej odnowy gminy Fredropol.

Projekt nr 1 (uzupełniający)	
Nazwa Projektu	Poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej
Obszar wsparcia	Spółeczny, przestrzenno – funkcjonalny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol
Opis Projektu	<p>Podprojekt I - Budowa energooszczędnych systemów oświetlenia dróg gminnych</p> <p>Na terenie gminy Fredropol w przeważającej mierze funkcjonuje oświetlenie uliczne będące własnością zakładu energetycznego. Tylko nieliczne lampy są na stanie Gminy Fredropol. Mimo, iż na terenie gminy funkcjonuje oświetlenie dróg to jego obecny zakres nie jest wystarczający aby w pełni spełnić oczekiwania mieszkańców i zapewnić bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej.</p> <p>Podprojekt II - Budowa chodników przy drogach gminnych</p> <p>Komunikacja piesza na obszarze rewitalizacji naraża na spore niebezpieczeństwo wypadków zwłaszcza dzieci dochodzące do szkół i przystanków autobusowych.</p> <p>Budowa chodników spowoduje znaczącą poprawę stanu technicznego infrastruktury i zapewni realny wzrost bezpieczeństwa publicznego a także spowoduje poprawę estetyki przestrzeni publicznej.</p> <p>Podprojekt III - Budowa przystanków autobusowych</p> <p>Stan techniczny przystanków na obszarze rewitalizacji jest zły, ponadto większość wiat różni się w sposobie wykonania, są innego rodzaju, materiału, wielkości i kolorystyki. Taka sytuacja stwarza wątpliwą jakość estetyki tych obiektów dla Gminy i powoduje że zdegradowane obiekty tworzą negatywny wizerunek dla gminy.</p> <p>Budowa nowych wiat przystankowych poprawi estetykę przestrzeni publicznej i spowoduje poprawę bezpieczeństwa mieszkańców korzystających z transportu autobusowego. Zwłaszcza dzieci i młodzież w okresach jesienno – zimowo – wiosennych uczęszczając do szkoły oczekiwaniu na transport będą miały możliwość schronienia.</p>

Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	3 620 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.4.Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców gminy. 3.3.Poprawa dostępności obszaru zdegradowanego oraz infrastruktury komunikacyjnej.
Prognozowane rezultaty	Budowa nowego systemu oświetlenia opartego o nowoczesne rozwiązania oraz budowa nowych chodników spowoduje znaczącą poprawę stanu technicznego infrastruktury i zapewni realny wzrost bezpieczeństwa publicznego.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba odnotowanych przestępstw. Liczba odnotowanych wykroczeń. Liczba nowych opraw oświetleniowych.

Projekt nr 2 (uzupełniający)	
Nazwa Projektu	Wykonanie siłowni zewnętrznych w okolicach placów zabaw
Obszar wsparcia	Społeczny, przestrzenno – funkcjonalny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol
Opis Projektu	Na obszarze rewitalizacji znajdują się nowoczesne place zabaw. Kolejnym etapem założeń Gminy jest wykonanie siłowni zewnętrznych dla potrzeb pozostałych mieszkańców a szczególnie młodzieży, która na licznych zebraniach postuluje o konieczność wykonania dla nich tego typu placów dla celów aktywnego spędzania czasu. Planuje się zatem sukcesywnie wykonanie urządzeń rekreacji sportowej.
Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	500 000,00
Termin realizacji	2017-2023

Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	<p>1.7.Zwiększenie dostępności dla mieszkańców do obiektów sportowych i kulturowych, umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu.</p> <p>1.8.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).</p> <p>3.4.Poprawa estetyki i funkcjonalności obszarów zdegradowanych.</p>
Prognozowane rezultaty	Siłownie zewnętrzne pozwolą zarówno młodzieży jak również osobom dorosłym w sposób aktywny spędzać czas co wpłynie na integrację społeczną i pozwoli promować zdrowy tryb życia wśród mieszkańców gminy.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba mieszkańców korzystających z siłowni zewnętrznych.

Projekt nr 3 (uzupełniający)	
Nazwa Projektu	Termomodernizacja budynków będących w zarządzie Gminy wraz z montażem odnawialnych źródeł energii
Obszar wsparcia	Przestrzenno – funkcjonalny, środowiskowy
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol, zarządcy budynków
Opis Projektu	Projekt zakłada termomodernizację budynków znajdujących się na obszarze rewitalizacji. Celem jest to poprawienie cech technicznych budynków w celu zmniejszenia zużycia energii dla potrzeb ogrzewania, wentylacji i przygotowania ciepłej wody użytkowej. W ramach projektu będą realizowane działania mające na celu ocieplenie zewnętrznych przegród budowlanych (ścian, dachu, stropodachu, stropu nad piwnicą) wymiana okien na okna szczelne, o niższej wartości współczynnika przenikania oraz wprowadzenie automatyki pogodowej oraz urządzeń regulacyjnych. W ramach projektu zostaną uwzględnione odnawialne źródła energii.
Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	2 000 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	4.2.Ograniczenie zjawiska niskiej emisji i rozwój odnawialnych źródeł energii.

Prognozowane rezultaty	Termomodernizacja budynków w obszarze rewitalizacji, przyczyni się do zmniejszenia ilości opału potrzebnego do ogrzania domów, a tym samym do zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba budynków, w których został przeprowadzony proces termomodernizacji.

Projekt nr 4 (uzupełniający)	
Nazwa Projektu	Zagospodarowanie centrum Fredropola
Obszar wsparcia	Przestrzenno – funkcjonalny, techniczny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Fredropol
Opis Projektu	Centrum Gminy Fredropol stanowi niejako wizytówkę całej Gminy dlatego planuje się wykonać zagospodarowanie placu w centrum gminy. Plac zagospodarowany zostanie w obiekty małej architektury takie jak skwery, nasadzenia krzewów ozdobnych, ławki i przystanek autobusowy.
Lokalizacja projektu	Sołectwo Fredropol dz. nr 222/4 i 222/5
Planowany koszt	80 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	3.3.Poprawa dostępności obszaru zdegradowanego oraz infrastruktury komunikacyjnej. 3.4.Poprawa estetyki i funkcjonalności obszarów zdegradowanych.
Prognozowane rezultaty	Rewitalizacja centrum wsi Fredropol pozwoli na poprawę wizerunku Gminy i sprawi że okoliczni mieszkańcy będą mogli w schludnym otoczeniu przebywać i spędzać czas wolny. Rewitalizacja przestrzeni poprawi wizerunek Gminy w oczach mieszkańców i gości odwiedzających obszar rewitalizacji.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba działań zrealizowanych w ramach projektu.

---

10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi

---

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 program rewitalizacji charakteryzuje się komplementarnością w kilku płaszczyznach:

Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna projektów rewitalizacyjnych oznacza, że przy ich wyznaczaniu wzięto pod uwagę miejsce planowanej realizacji – czy jest ono zlokalizowane w granicach obszaru rewitalizacji, a także czy jego realizacja wzmocni oddziaływanie innych działań, zapewniając kompleksowe wzmocnienie realizacji danego celu na całym obszarze wskazanym do rewitalizacji.

Zgodnie z charakterem działań większość projektów rewitalizacyjnych realizowana będzie punktowo w różnych rejonach obszaru, ale ich oddziaływanie będzie obejmowało całość obszaru rewitalizacji.

Kluczem do definiowania działań i projektów było to, aby się wzajemnie dopełniały i aby ich rozkład przestrzenny nie pomijał żadnego obszaru zdegradowanego, co mogłoby powodować pogłębianie się sytuacji kryzysowej.

Komplementarność problemowa

Celem wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest przede wszystkim poprawa jakości życia. Ponadto bardzo wiele zdefiniowanych projektów ma charakter przekrojowy – realizuje więcej niż jeden cel i dotyczy szeregu aspektów (społecznych, przestrzennych, środowiskowych, technicznych) – co ukazano w liście projektów podstawowych i uzupełniających w punkcie „obszar wsparcia”.

Wśród projektów rewitalizacyjnych największą liczbę stanowią projekty związane z integracją społeczną, których zadaniem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Komplementarność proceduralno – instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur.

Zakres projektów rewitalizacyjnych określonych w ramach LPR wykazuje daleko idącą spójność z celami i działaniami określonymi w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych*, zapewniając

tym samym realizację założeń tego dokumentu, poprzez dostosowanie ujętych w nim działań do specyfiki obszaru objętego rewitalizacją.

Koordinacją działań ujętych w Lokalnym programie rewitalizacji Gminy Fredropol na lata 2017-2023 będzie zajmować się Referat Inwestycji Urzędu Gminy Fredropol.

Komplementarność międzyokresowa

Zaplanowanie sposobu wspierania procesów rewitalizacji w ramach polityki spójności 2014-2020 jest dokonywane na podstawie analizy i oceny oraz sformułowanych wniosków na temat dotychczasowego sposobu wspierania procesów rewitalizacji, jego skuteczności, osiągnięć i problemów wdrażania projektów.

Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania projektów rewitalizacyjnych, znajdujących się zarówno na liście projektów podstawowych jak i określonych jako projekty uzupełniające, będzie polegać na umiejętnym łączeniu własnych środków budżetowych ze wsparciem dostępnym w ramach środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

W ramach realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dopuszcza się także możliwość wsparcia procesu rewitalizacji środkami prywatnymi, szczególnie w zakresie realizacji projektów uzupełniających.

---

11. Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych

W rozdziale przedstawiono potencjalne źródła finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Fredropol oraz indykatywne ramy finansowe projektów głównych rewitalizacji.

Podstawowym źródłem finansowania działań określonych w Lokalnym Programie Rewitalizacji będą środki własne pochodzące z budżetu Gminy Fredropol. Pełna realizacja LPR wymaga jednak zaangażowania wysokich środków finansowych, często przewyższających możliwości Gminy co wiąże się z koniecznością aktywnego stosowania różnych wariantów montażu finansowego, przy udziale: środków własnych, celowych środków publicznych, instrumentów zwrotnych, a także Funduszy Europejskich.

Podstawowe źródła pozyskiwania środków zewnętrznych obejmują:

- ✓ środki Unii Europejskiej – m. in. fundusze strukturalne i inwestycyjne: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, Instrument Łącząc Europę, Europejski Fundusz na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- ✓ środki budżetu państwa – przewidziane na współfinansowanie projektów, jak i jako niezależne źródło finansowania,
- ✓ środki budżetów samorządów – wojewódzkich, powiatowych – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania,
- ✓ inne środki publiczne – np. fundusze celowe z NFOŚiGW / WFOŚiGW, PFRON
- ✓ środki prywatne – np. środki wspólnot mieszkaniowych,
- ✓ kredyty, pożyczki, obligacje komunalne i inne narzędzia i instrumenty finansowe kierowane do JST, wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych.

Ważnym, zewnętrznym źródłem finansowania większości ujętych w LPR działań rewitalizacyjnych będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, w ramach którego wskazano działania służące wsparciu rewitalizacji, na których sfinansowanie wyodrębniono odrębną pulę alokacji i zastosowano zróżnicowane mechanizmy preferencji.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

RPO WP jest najważniejszym źródłem pozyskiwania funduszy na zadania zawarte w LPR. Poniżej wypisano najważniejsze osie priorytetowe i ich działania, w które mogą wpisać się zadania rewitalizacji.

Oś Priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna

6.2 Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej

6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej

6.4 Infrastruktura edukacyjna

Oś Priorytetowa VII. Regionalny rynek pracy

7.1 Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy – projekty konkursowe

7.2 Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy – projekty pozakonkursowe PUP

7.3 Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości

7.4 Rozwój opieki żłobkowej w regionie

Oś Priorytetowa VIII. Integracja społeczna

8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

8.2 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym prowadzona przez ośrodki pomocy społecznej/powiatowe centra pomocy społecznej

8.3 Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych

- 8.4 Poprawa dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej
- 8.5 Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie
- 8.7 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym
- 8.8 Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych
- 8.9 Poprawa dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

Oś Priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie

- 9.1 Rozwój edukacji przedszkolnej
- 9.2 Poprawa jakości kształcenia ogólnego
- 9.3 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w obszarze TIK i języków obcych
- 9.4 Poprawa jakości kształcenia zawodowego
- 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych

Oś Priorytetowa X. Pomoc techniczna

- 10.1 Pomoc Techniczna

11.1. Plan finansowy LPR

W tabeli poniżej przedstawione zostały szacowane wartości projektów ujętych na liście projektów podstawowych i uzupełniających, a także potencjalne źródła ich finansowania. Z uwagi na brak szczegółowych informacji dotyczących projektów niemożliwe jest precyzyjne określenie wkładu własnego jak i źródła oraz poziomu dofinansowania zewnętrznego, stąd w tabeli pojawiają się jedynie szacowane wartości ogólne projektów. Ostateczne kwoty kosztów całkowitych i kosztów kwalifikowalnych zostaną dookreślone we wnioskach aplikacyjnych na etapie naboru wniosków o dofinansowanie w ramach poszczególnych działań, funduszy lub programów, do których dany projekt zostanie skierowany.

Tabela 15. Propozycja finansowania projektów głównych rewitalizacji.

Nazwa Projektu	Opis projektu	Szacunkowa wartość	Źródło finansowania
1	<p>Budynek o funkcji kulturalnej, oświatowej, biurowo – administracyjnej w Fredropolu</p> <p>Etap I: Rozbudowa budynku Urzędu Gminy Projekt zakłada rozbudowę Urzędu Gminy o budynek o funkcji kulturalnej, oświatowej, biurowo-administracyjnej w Fredropolu wraz z zagospodarowaniem terenu oraz instalacjami wewnętrznymi: elektryki, wody, kanalizacji i wentylacji mechanicznej oraz rozbudowa budynku gospodarczego o garaż dwustanowiskowy.</p> <p>Etap II Integracja społeczna na rzecz aktywizacji zawodowej na rewitalizowanym obszarze gminy Fredropol Wsparcie zostaną objęte osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Zaplanowano m.in. działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indywidualne i grupowe poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, prawne, doradztwo zawodowe); - Warsztaty prowadzenia gospodarstwa domowego (gospodarowania budżetem, zdrowego odżywiania się, rolę aktywnego spędzania czasu) ; - Trening kompetencji interpersonalnych; - Sfinansowanie zatrudnienia konsultanta ds. Osób Niepełnosprawnych; - Udział w imprezach kulturalnych organizowanych przez Samorządowy Ośrodek Kultury – bezkosztowo - Kurs komputerowy dla uczestników w zakresie podstawowym (ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności poszukiwania pracy, przygotowywania aplikacji dla pracodawców). 	2 500 000,00	<p>1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p> <p>2.RPO WP Oś VIII Integracja społeczna Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</p> <p>3. RPO WP 2014-2020 oś VI spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.2Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej Poddziałanie 6.2.2 Infrastruktura pomocy społecznej</p> <p>4. Emisja obligacji społecznych – Social Impact Bonds Issue</p> <p>8. Finansowanie społecznościowe- Crowdfunding</p> <p>5. Fundacje krajowe i zagraniczne</p> <p>6. Programy bilateralne</p> <p>7. FIO 2014 – 2020 Priorytet 2. Aktywne społeczeństwo; wspieranie aktywnych form integracji społecznej</p> <p>8. FIO 2014 – 2020 Priorytet 3. Aktywni obywatele; rozwijanie edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych</p> <p>9. Norweski Mechanizm Finansowy I Mechanizm Finansowy Eog Obszar Priorytetowy: Rozwój Społeczny I Regionalny Program: Ograniczenie Społeczne Nierówności W Zdrowiu</p> <p>10. Szwajcarski Mechanizm Finansowy Obszar Tematyczny: Rozwój Społeczny I Zasobów Ludzkich</p> <p>11. Budżet Gminy Fredropol</p>

2	<p>Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w postaci amfiteatru oraz urządzeń rekreacyjno – wypoczynkowych w miejscowości Huwniki nad rzeką Wiar</p>	<p>W ramach realizacji projektu planowane jest zagospodarowanie przestrzeni publicznej w postaci amfiteatru oraz urządzeń rekreacyjno – wypoczynkowych w miejscowości Huwniki nad rzeką Wiar w celu rozwoju przedsiębiorczości i integracji społecznej mieszkańców oraz promocji obszarów rewitalizacji.</p>	1 200 000,00 zł	<p>1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich 2. EBI 3. BGK 4. Budżet Gminy Fredropol.</p>
3	<p>Modernizacja budynku o funkcji edukacyjno – kulturalnej w Rybotyczach</p>	<p>Na terenie budynku znajduje się szkoła podstawowa, natomiast parter służy jako pomieszczenia koła gospodyń wiejskich. Obiekt istniejący wzniesiony kilkadziesiąt lat temu wymaga nakładów niezbędnych do jego odnowienia.</p> <p>Etap II - Zajęcia pozalekcyjne w szkołach</p> <p>Zakłada się realizację zajęć pozalekcyjnych. Za przygotowania planu zajęć pozalekcyjnych odpowiedzialny będzie dyrektor danej placówki. Plan ten powinien zapewniać realizację założonych celów i obejmować wszystkie zajęcia pozalekcyjne odbywające się na terenie szkoły.</p> <p>Wśród planowanych form aktywności pozalekcyjnej powinny znaleźć się zajęcia, które uzupełnią wiedzę uczniów mających problem z jej przyswojeniem w trakcie zajęć szkolnych oraz poszerzą wiedzę uczniów bardzo dobrze się uczących. Będą to zajęcia m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyrównawcze - pomagające nadrobić uczniom materiał szkolny i dostosować się do lepiej uczących się rówieśników; • Językowe, z naciskiem na język angielski; <p>Przedmiotów matematyczno- przyrodniczych.</p>	500 000,00 zł	<p>1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich 2.RPO WP Oś IV Ochrona Środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Działanie 4.4 Kultura Oś VI działanie 6.4 Infrastruktura edukacyjna Poddziałanie 6.4.3 Budowa, przebudowa, rozbudowa, nadbudowa, infrastruktury dydaktycznej 3.NMF i EOG 2015-2020 4. Emisja obligacji społecznych – Social Impact Bonds Issue 5. Finansowanie społecznościowe- Crowdfunding 6. Fundacje krajowe i zagraniczne 7. Programy bilateralne 8. Budżet Gminy Fredropol.</p>
4	<p>Ty także możesz zostać przedsiębiorcą</p>	<p>Celem projektu jest rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji. Uczestnicy projektu wezmą udział w szkoleniach, konsultacjach z profesjonalistami, w czasie których poznają warunki prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Będą zdobywali umiejętności postaw otwartych wobec wyzwań rynku pracy, zdobędą umiejętności pozwalające na założenie i utrzymanie działalności gospodarczej, w tym również w formule spółdzielni socjalnej.</p>	50 000,00 zł	<p>1. RPO WP 2014-2020 Oś VII Regionalny rynek pracy Działanie 7.1 Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy Działanie 7.3 wsparcie rozwoju przedsiębiorczości 2. RPO WP 2014-2020 Oś VIII Integracja społeczna Działanie 8.5 wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie 3. PO WER 2014-2020 Oś II</p>

		<p>Cykl szkoleń będzie obejmował wybrane aspekty prawne, fiskalne i organizacyjne prowadzenia działalności gospodarczej.</p> <p>W ramach projektu odbędą się także szkolenia dla osób prowadzących działalność gospodarczą z zakresu usług turystycznych oraz rolników prowadzących gospodarstwa agroturystyczne.</p> <p>Wśród tematów poruszanych w ramach cyklu szkoleniowego byłyby:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marketing turystyczny, czyli jak budować ofertę, jak promować m.in. internecie. • Obsługa klientów - uświadomienie uczestnikom znaczenia profesjonalnej i wieloaspektowej obsługi turystów. <p>Kwestie formalno-prawne związane z prowadzeniem działalności agroturystycznej i noclegowej.</p>		<p>Efektywne polityki publiczne na rynku pracy, gospodarki i edukacji</p> <p>Działanie 2.7 zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>Działanie 2.9 rozwój ekonomii społecznej</p> <p>3. FIO 2014 – 2020</p> <p>Priorytet 2. Aktywne społeczeństwo; wspieranie aktywnych form integracji społecznej</p> <p>4. FIO 2014 – 2020</p> <p>Priorytet 3. Aktywni obywatele; rozwijanie edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych</p> <p>5. Fundacje krajowe i zagraniczne</p> <p>6. Norweski Mechanizm Finansowy I Mechanizm Finansowy Eog</p> <p>Obszar Priorytetowy:</p> <p>Rozwój Społeczny I Regionalny</p> <p>Program: Ograniczenie Społeczne Nierówności W Zdrowiu</p> <p>7. Szwajcarski Mechanizm Finansowy</p> <p>Obszar Tematyczny:</p> <p>Rozwój Społeczny I Zasobów Ludzkich</p> <p>8. Finansowanie społecznościowe- Crowdfunding</p> <p>9. Krajowe środki publiczne</p> <p>10. Programy bilateralne</p> <p>11. Budżet Gminy Fredropol.</p>
5	<p>Aktywne zawodowo kobiety w każdym wieku</p>	<p>Projekt obejmuje szkolenia i kursy dla kobiet w starszym wieku zainteresowanych powrotem na rynek pracy (kobiety stanowią zdecydowaną większość wszystkich osób bezrobotnych na terenie gminy).</p> <p>Kobiety otrzymają wsparcie doradcze w zakresie wzmocnienia poczucia własnej wartości, asertywności, otwartości na zmiany i innowację, w ramach szkoleń podniosą swe umiejętności pracy z komputerem, nawiązywania kontaktów społecznych.</p>	50 000,00 zł	<p>1. RPO WP 2014-2020</p> <p>Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna</p> <p>Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej</p> <p>PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p> <p>2.RPO WP Oś VIII Integracja społeczna</p> <p>Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</p> <p>3. RPO WP 2014-2020 oś VI spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.2Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej</p> <p>Poddziałanie 6.2.2 Infrastruktura pomocy społecznej</p> <p>4.PO WER 2014-2020 Oś II Efektywne polityki publiczne na rynku pracy, gospodarki i edukacji</p>

				<p>Działanie 2.7 zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>5. NMF i MF EOG 2015-2020</p> <p>6. Sz MF 2015-2020</p> <p>7. Emisja obligacji społecznych – Social Impact Bonds Issue</p> <p>8. Finansowanie społecznościowe- Crowdfunding</p> <p>9. Fundacje krajowe i zagraniczne</p> <p>10. Programy bilateralne</p> <p>11. FIO 2014 – 2020</p> <p>Priorytet 2. Aktywne społeczeństwo; wspieranie aktywnych form integracji społecznej</p> <p>12. FIO 2014 – 2020</p> <p>Priorytet 3. Aktywni obywatele; rozwijanie edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych</p> <p>13. Norweski Mechanizm Finansowy I Mechanizm Finansowy Eog</p> <p>Obszar Priorytetowy: Rozwój Społeczny I Regionalny</p> <p>Program: Ograniczenie Społeczne Nierówności W Zdrowiu</p> <p>14. Szwajcarski Mechanizm Finansowy</p> <p>Obszar Tematyczny: Rozwój Społeczny I Zasobów Ludzkich</p> <p>15. Budżet Gminy Fredropol</p>
6	<p>Modernizacja i odnowa świetlicy wraz z działaniami społecznymi</p>	<p>Etap I – Modernizacja świetlicy w Huwnikach W ramach projektu prowadzona będzie modernizacja świetlicy polegająca na wymianie pokrycia dachowego wraz z remontem elementów więźby dachowej oraz dociepleniem dachu. W ramach inwestycji przeprowadzona będzie także termomodernizacja wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej oraz wymiana instalacji elektrycznej i wod – Kan. Kolejnym etapem będzie zmiana systemu ogrzewania.</p> <p>Etap II – Organizacja zajęć dla seniorów na terenie świetlicy (aktywni seniorzy) Projekt polega na kompleksowym wsparciu seniorów zamieszkujących obszar rewitalizacji. Będzie miał charakter cyklicznych działań w rodzaju: spotkania z kulturą (wyjścia/wyjazdy do instytucji kultury), działania prozdrowotne (spotkania z dietetykami, lekarzami), działania integracyjne i aktywizujące (spotkania, zajęcia sportowe dla seniorów).</p>	1 000 000,00 zł	<p>1. RPO WP 2014-2020</p> <p>Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna</p> <p>Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej</p> <p>PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p> <p>2.RPO WP Oś VIII Integracja społeczna</p> <p>Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</p> <p>3. RPO WP 2014-2020 oś VI spójność przestrzenna i społeczna</p> <p>Działanie 6.2Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej</p> <p>Poddziałanie 6.2.2 Infrastruktura pomocy społecznej</p> <p>4. Emisja obligacji społecznych – Social Impact Bonds Issue</p> <p>8. Finansowanie społecznościowe- Crowdfunding</p> <p>5. Fundacje krajowe i zagraniczne</p> <p>6. Programy bilateralne</p>

				<p>7. FIO 2014 – 2020 Priorytet 2. Aktywne społeczeństwo; wspieranie aktywnych form integracji społecznej</p> <p>8. FIO 2014 – 2020 Priorytet 3. Aktywni obywatele; rozwijanie edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych</p> <p>9. Norweski Mechanizm Finansowy I Mechanizm Finansowy Eog Obszar Priorytetowy: Rozwój Społeczny I Regionalny Program: Ograniczenie Społeczne Nierówności W Zdrowiu</p> <p>10. Szwajcarski Mechanizm Finansowy Obszar Tematyczny: Rozwój Społeczny I Zasobów Ludzkich</p> <p>11. Budżet Gminy Fredropol</p>
--	--	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 16. Propozycja finansowania projektów uzupełniających rewitalizacji.

Lp.	Nazwa Projektu/podprojektu	Opis projektu	Szacunkowa wartość	Źródła finansowania
1	<p>Poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej</p>	<p>Podprojekt I - Budowa energooszczędnych systemów oświetlenia dróg gminnych Na terenie gminy Fredropol w przeważającej mierze funkcjonuje oświetlenie uliczne będące własnością zakładu energetycznego. Tylko nieliczne lampy są na stanie Gminy Fredropol. Mimo, iż na terenie gminy funkcjonuje oświetlenie dróg to jego obecny zakres nie jest wystarczający aby w pełni spełnić oczekiwania mieszkańców i zapewnić bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej.</p> <p>Podprojekt II - Budowa chodników przy drogach gminnych Komunikacja piesza na obszarze rewitalizacji naraża na spore niebezpieczeństwo wypadków zwłaszcza dzieci dochodzące do szkół i przystanków autobusowych. Budowa chodników spowoduje znaczącą poprawę stanu technicznego infrastruktury i zapewni realny wzrost bezpieczeństwa publicznego a także spowoduje poprawę estetyki przestrzeni publicznej.</p> <p>Podprojekt III - Budowa przystanków autobusowych Stan techniczny przystanków na obszarze rewitalizacji jest zły, ponadto większość wiat różni się w sposobie wykonania, są innego rodzaju, materiału, wielkości i kolorystyki. Taka sytuacja stwarza wątpliwą jakość estetyki tych obiektów dla Gminy i powoduje że zdegradowane obiekty tworzą negatywny wizerunek dla gminy. Budowa nowych wiat przystankowych poprawi estetykę przestrzeni publicznej i spowoduje poprawę bezpieczeństwa mieszkańców korzystających z transportu autobusowego. Zwłaszcza dzieci i młodzież w okresach jesienno – zimowo – wiosennych uczęszczając do szkoły oczekiwaniu na transport będą miały możliwość schronienia.</p>	3 620 000,00 zł	<ol style="list-style-type: none"> 1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich 2. FIO 2014 – 2020 Priorytet 2. Aktywne społeczeństwo; wspieranie aktywnych form integracji społecznej 3. FIO 2014 – 2020 Priorytet 3. Aktywni obywatele; rozwijanie edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych 4. Fundacje krajowe i zagraniczne 5. Norweski Mechanizm Finansowy I Mechanizm Finansowy Eog Obszar Priorytetowy: Rozwój Społeczny I Regionalny Program: Ograniczenie Społeczne Nierówności w Zdrowiu 6. Szwajcarski Mechanizm Finansowy Obszar Tematyczny: Rozwój Społeczny I Zasobów Ludzkich 7. Finansowanie społecznościowe- Crowdfunding 8. Krajowe środki publiczne 9. Programy bilateralne 10. Budżet Gminy Fredropol.

2	Wykonanie siłowni zewnętrznych w okolicach placów zabaw	Na obszarze rewitalizacji znajdują się nowoczesne place zabaw. Kolejnym etapem założeń Gminy jest wykonanie siłowni zewnętrznych dla potrzeb pozostałych mieszkańców a szczególnie młodzieży, która na licznych zebraniach postuluje o konieczność wykonania dla nich tego typu placów dla celów aktywnego spędzania czasu. Planuje się zatem sukcesywne wykonanie urządzeń rekreacji sportowej.		1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich 2. EBI 3. BGK 4. Budżet Gminy Fredropol.
3	Termomodernizacja budynków będących w zarządzie Gminy wraz z montażem odnawialnych źródeł energii	Projekt zakłada termomodernizację budynków znajdujących się na obszarze rewitalizacji. Celem jest to poprawienie cech technicznych budynków w celu zmniejszenia zużycia energii dla potrzeb ogrzewania, wentylacji i przygotowania ciepłej wody użytkowej. W ramach projektu będą realizowane działania mające na celu ocieplenie zewnętrznych przegród budowlanych (ścian, dachu, stropodachu, stropu nad piwnicą) wymiana okien na okna szczelne, o niższej wartości współczynnika przenikania oraz wprowadzenie automatyki pogodowej oraz urządzeń regulacyjnych. W ramach projektu zostaną uwzględnione odnawialne źródła energii.	2 000 000,00 zł	1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich 2. EBI 3. BGK 4. Budżet Gminy Fredropol.
4	Zagospodarowanie centrum Fredropola	Centrum Gminy Fredropol stanowi niejako wizytówkę całej Gminy dlatego planuje się wykonać zagospodarowanie placu w centrum gminy. Plac zagospodarowany zostanie w obiekty małej architektury takie jak skwery, nasadzenia krzewów ozdobnych, ławki i przystanek autobusowy.	80 000,00 zł	1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej PI CT9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich 2. EBI 3. BGK 4. Budżet Gminy Fredropol.

Źródło: Opracowanie własne.

Dla podniesienia efektywności rewitalizacji konieczne jest silne i trwałe partnerstwo między różnymi podmiotami zaangażowanymi w prowadzenie procesu rewitalizacji, a szczególnie we wdrażanie i ocenę efektów programu rewitalizacji. Formalnie funkcje te będzie pełnił Zespół ds. Rewitalizacji, który po uchwaleniu dokumentu przejmie funkcje na etapie wdrażania.

Konsultacje będą organizowane w formie pisemnej oraz w formie spotkań otwartych i indywidualnych z instytucjami szczególnie zainteresowanymi wybranymi projektami.

---

12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

---

Partycypacja społeczna Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Fredropol na lata 2017 – 2023 rozumiana jako proces, będzie realizowana na etapie przygotowania programu i jego aktualizowania oraz na etapie realizacji, w tym oceny programu.

Etap przygotowania

Prace nad przygotowaniem niniejszego dokumentu oparte były na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością i instytucjami działającymi w obszarze rewitalizacji.

Podczas opracowania dokumentu wykorzystano następujące formy współpracy:

- Działania informacyjne
- Warsztaty rewitalizacyjne,
- Nabór projektów,
- Badania ankietowe,
- Wywiady pogłębione,
- Konsultacje pisemne.

Etap wdrażania

Dla prawidłowej realizacji działań przyjętych w Programie Rewitalizacji konieczne jest silne i trwałe partnerstwo między różnymi podmiotami zaangażowanymi w prowadzenie procesu rewitalizacji, a szczególnie we wdrażanie i ocenę efektów programu rewitalizacji. Kontrolę nad prawidłową realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Rewitalizacji będą pełnił lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji społecznych i pozarządowych, przedsiębiorstw, itp. Angażowani oni będą w konsultacje poszczególnych projektów rewitalizacyjnych oraz na etapie oceny realizacji całego

programu. Formalnie funkcje te będzie pełnił Zespół ds. Rewitalizacji, który po uchwaleniu dokumentu przejmie funkcje na etapie wdrażania.

Konsultacje będą organizowane w formie pisemnej oraz w formie spotkań otwartych i indywidualnych z instytucjami szczególnie zainteresowanymi wybranymi projektami. Nad prawidłowym przebiegiem konsultacji będzie czuwał Referat Inwestycji Urzędu Gminy Fredropol. Do jego zadań w zakresie partycypacji społecznej będzie należało przygotowanie procesu konsultacji i aktywne angażowanie przedstawicieli interesariuszy do prac nad projektami rewitalizacyjnymi oraz nad oceną programu. Referat będzie także odpowiedzialny za organizację spotkań konsultacyjnych.

Etap monitorowania

Etap monitorowania w kontekście partycypacji społecznej został opisany w poniższym rozdziale.

Zespół ds. Rewitalizacji, który docelowo zostanie powołany jako społeczny organ wsparcia i nadzoru nad realizacją działań rewitalizacyjnych, będzie współpracował z organami administracji samorządowej, które będą głównym wykonawcą przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

---

13. System realizacji programu rewitalizacji, monitoring i ewaluacja

---

13.1. Wdrażanie

Podstawą skuteczności realizacji celów i założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji jest system jego wdrażania. Pierwszym punktem wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie przyjęcie Programu stosowną uchwałą Rady Gminy.

Kolejnym punktem jest powołanie osób odpowiedzialnych za wdrażanie dokumentu. Koordynatorem realizacji programu rewitalizacji będzie powołany Zespół ds. Rewitalizacji.

Do obowiązków ustanowionego Zespołu ds. Rewitalizacji będzie należało:

- Składanie wniosków i pozyskiwanie środków zewnętrznych oraz zapewnienie środków w budżecie gminy,
- Nadzorowanie wdrażania projektów rewitalizacyjnych prowadzonych przez wydziały Urzędu Gminy i jednostki organizacyjne,
- Koordynacja działań pomiędzy Urzędem Gminy, a podmiotami zewnętrznymi,

- Monitoring postępów procesu rewitalizacji,
- Wykonanie badań ewaluacyjnych,
- Organizacja konsultacji społecznych dotyczących realizowanych projektów, w tym spotkań z mieszkańcami,
- Bieżąca obsługa administracyjno-informacyjna procesu rewitalizacji.

W ramach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji należy monitorować zgodność jego realizacji z dokumentami w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym:

- potencjalnych konieczności zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- potencjalnych konieczności zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

13.2. Monitoring i ewaluacja

Zapewnieniu efektywności prowadzonych działań rewitalizacyjnych służyć będzie proces monitoringu i ewaluacji.

Monitorowanie Programu Rewitalizacji obejmuje:

- rejestrowanie rezultatów realizacji celów,
- rejestrowanie procesów społecznych, gospodarczych i przestrzennych zachodzących w obszarze rewitalizacji,
- obserwację zewnętrznych uwarunkowań realizacji Programu, w tym zmian w kierunkach polityki regionalnej i krajowej,
- rejestrowanie rezultatów projektów inwestycyjnych oraz społecznych, których realizacja wymaga przeprowadzenia wcześniejszych projektów inwestycyjnych oraz kontynuowanych projektów społecznych z poprzedniego okresu programowania.

Na podstawie danych z monitoringu przeprowadzana będzie bieżąca i okresowa ocena programu rewitalizacji, zarówno w zakresie uzyskiwanych rezultatów i aktualności przyjętych założeń.

Za przeprowadzanie procesu monitoringu odpowiedzialny będzie powołany Zespół ds. Rewitalizacji.

W ramach przeprowadzanego monitoringu konieczne będzie:

- Sporządzanie raportów z realizacji Programu Rewitalizacji przyjmowanych uchwałą Rady Gminy Fredropol (za każdy rok realizacji Programu),
- Publikowanie opracowanych wyników sprawozdań na stronie internetowej Urzędu Gminy Fredropol,
- Ocena ewentualnej zmiany lub aktualizacji Programu Rewitalizacji.

Stopień wdrażania oraz postępy w realizacji konkretnych projektów powinny być monitorowane za pomocą karty monitoringowej projektu (karty będą wykorzystywane w trakcie sporządzania raportów monitoringowych). Przedstawiony poniżej wzór karty oceny projektów powinien zostać wypełniony przez poszczególne podmioty wykonawcze po zakończeniu realizacji projektu. Dzięki kartom monitoringowym możliwe będzie monitorowanie rezultatu z perspektywy pojedynczej inwestycji, co umożliwi opisanie i porównanie efektów w sposób przejrzysty i jednoznaczny.

Tabela 17. Wzór karty monitoringu realizacji projektu.

Karta monitoringu realizacji projektu	
Podmiot realizujący projekt/podprojekt	
Nazwa projektu/podprojektu	
Opis zrealizowanych działań w roku sprawozdawczym	
Środki finansowe poniesione na realizację projektu/podprojektu	
w tym wartość dofinansowania [%]	
Możliwe ryzyka dalszej realizacji projektu	
Propozycje działań minimalizujących ryzyka	

Źródło: Opracowanie własne.

Po zakończeniu obowiązywania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Fredropol przeprowadzona zostanie ewaluacja, która pozwoli na ocenę stopnia realizacji zakładanych celów rewitalizacji, stopień, zakres oraz trwałość zmian jakie zaszły na obszarze objętym rewitalizacją na skutek wdrażania programu. Raport ewaluacyjny zostanie opracowany po zakończeniu okresu obowiązywania niniejszego programu i zakończeniu wdrażania większości ujętych w nim działań, tak aby możliwe było dokonanie rzetelnej oceny ich efektów.

Za wykonanie raportu ewaluacyjnego odpowiedzialny będzie powołany Zespół ds. Rewitalizacji.

Przewiduje się, iż mierząc stopień zmian zachodzących na terenie objętym działaniami rewitalizacyjnymi, przy opracowywaniu raportu ewaluacyjnego Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Fredropol wykorzystany zostanie zestaw wskaźników rezultatu, odnoszących się do wskaźników problemowych które zostały zaplanowane do rozwiązania w ramach LPR w sferach społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej gminy.

Lista wskaźników rezultatu została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 18. Wskaźniki rezultatu dla procesu ewaluacji.

Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Oczekiwana zmiana
Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym	34,17%	Spadek
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia)	11,22%	Spadek
Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób	0,71	Spadek
Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób	13,79	Spadek
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób	4,29	Wzrost
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób	0,52	Wzrost
Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych wybudowanych przed rokiem 1989 w realizacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych	76,96%	Spadek

Źródło: Opracowanie własne.

Przeprowadzony proces ewaluacji stanowić będzie materiał umożliwiający wskazanie działań naprawczych w procesie rewitalizacji oraz zaprogramowanie kolejnych działań rewitalizacyjnych, które powinny zostać ujęte w zaktualizowanym programie lub innym, równoważnym dokumencie.

Spis wykresów

Wykres 2. Gęstość zaludnienia na km ² sołectwa gminy Fredropol.....	25
Wykres 1. Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Fredropol.	26
Wykres 3. Powody przyznania świadczeń społecznych na terenie gminy Fredropol w roku 2015.....	28
Wykres 4. Liczba popełnianych przestępstw na terenie gminy Fredropol w latach 2012 – 2015.	31
Wykres 5. Liczba popełnianych wykroczeń na terenie gminy Fredropol w latach 2012-2015.	32
Wykres 6. Liczba bezrobotnych w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Fredropol. Źródło: PUP w Przemyślu.	34
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Fredropol w latach 2010 – 2015.	41
Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarczych z podziałem na sołectwa na terenie gminy Fredropol w roku 2015.	42

Spis tabel

Tabela 1. Powierzchnia sołectw na terenie gminy Fredropol.	21
Tabela 2. Formy udzielanej pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Fredropolu w roku 2015.	29
Tabela 3. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działów PKD raz sektorów własnościowych na terenie gminy Fredropol.	41
Tabela 4. Liczba zabytków na terenie gminy Fredropol z podziałem na sołectwa.....	48
Tabela 5. Liczba obiektów zawierających azbest z podziałem na sołectwa.	49
Tabela 6. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Fredropol (stan na 31.12.2015 r.).....	51
Tabela 7. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Fredropol (stan na 31.12.2015 r.).	52
Tabela 8. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy społecznej.	54
Tabela 9. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy gospodarczej.	56
Tabela 10. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej.....	57
Tabela 11. Wskaźniki degradacji dla sołectw na terenie gminy Fredropol.	59
Tabela 12. Porównanie wartości referencyjnych dla strefy społecznej.	62
Tabela 13. Porównanie wartości referencyjnych dla strefy funkcjonalno-przestrzennej i technicznej.	63
Tabela 14. Porównanie wartości referencyjnych dla strefy gospodarczej.....	64
Tabela 15. Propozycja finansowania projektów głównych rewitalizacji.	82
Tabela 16. Propozycja finansowania projektów uzupełniających rewitalizacji.....	87
Tabela 17. Wzór karty monitoringu realizacji projektu.....	92
Tabela 18. Wskaźniki rezultatu dla procesu ewaluacji.....	93

Spis rysunków

Rysunek 2. Granice administracyjne gminy Fredropol.....	14
Rysunek 3. Granice administracyjne powiatu przemyskiego.	15
Rysunek 4. Podział administracyjny gminy Fredropol.....	16
Rysunek 5. Podział gminy Fredropol na sołectwa.	21
Rysunek 6. Liczba mieszkańców gminy Fredropol z podziałem na płeć.....	24
Rysunek 6. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa.	27
Rysunek 7. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność na 100 mieszkańców sołectwa.....	29

Rysunek 8. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba świadczeń społecznych przyznanych na 100 mieszkańców sołectwa.....	30
Rysunek 9. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa.	32
Rysunek 10. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba wykroczeń na 100 mieszkańców sołectwa.	33
Rysunek 11. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia) 100 mieszkańców sołectwa.....	35
Rysunek 12. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa.	36
Rysunek 15. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców sołectwa.	39
Rysunek 16. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – frekwencja wyborcza [%].	40
Rysunek 17. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.	43
Rysunek 18. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.....	44
Rysunek 19. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa. .	45
Rysunek 7. Kaplica przy dróżkach kalwaryjskich.	46
Rysunek 8. Kaplica przy dróżkach kalwaryjskich.	47
Rysunek 9. Cerkiew p.w. Św. Onufrego w Posadzie Rybotyckiej.	48
Rysunek 23. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba obiektów zawierających azbest na 100 mieszkańców sołectwa.	50
Rysunek 24. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych.	51
Rysunek 25. Obszary zdegradowane wyznaczone na podstawie uzyskanego wskaźnika degradacji.	60